

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

ZABEZPEČENÍ ŽEN V TĚHOTENSTVÍ A MATEŘSTVÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Jana Zemanová

Diplomant:

Vladimíra Robovská

5. ročník

Sadová 630

281 26 Týnec nad Labem

„ Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým“.

V Týnci nad Labem 11. prosince 2007

Vladimíra Holkové!

Obsah

Úvod.....	3
1. Sociální zabezpečení v České republice.....	5
2. Vývoj právní úpravy zabezpečení žen v těhotenství a mateřství.....	7
3. Současná právní úprava zabezpečení žen v těhotenství a mateřství.....	13
4. Nemocenské pojištění a dávky z něho poskytované.....	15
4.1. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.....	17
4.1.1. Pojem a účel.....	17
4.1.2. Podmínky nároku.....	17
4.1.3. Výpočet výše dávky.....	18
4.1.4. Uplatnění nároku a poskytování dávky.....	19
4.2. Peněžité pomoci v mateřství.....	21
4.2.1. Pojem a účel.....	21
4.2.2. Podmínky nároku.....	21
4.2.3. Doba poskytování.....	25
4.2.4. Výše a způsob stanovení dávky.....	26
4.2.5. Poskytování dávky při převzetí dítěte do péče.....	27
4.2.6. Poskytování peněžité pomoci.....	28
4.2.7. Uplatnění nároku a poskytování dávky.....	29
5. Státní sociální podpora a dávky z ní poskytované.....	31
5.1. Porodné.....	33
5.1.1. Pojem a účel.....	33
5.1.2. Podmínky nároku.....	33
5.1.3. Výše dávky.....	34
5.1.4. Uplatnění nároku a poskytování dávky.....	35
5.2. Rodičovský příspěvek.....	36
5.2.1. Pojem a účel.....	36
5.2.2. Podmínky nároku.....	36
5.2.3. Výše dávky.....	39
5.2.4. Doba poskytování.....	40

5.2.5. Uplatnění nároku.....	40
5.3. Ostatní dávky.....	41
5.3.1. Přídavek na dítě.....	41
5.3.2. Příspěvek na školní pomůcky.....	43
5.4. Další podmínky k uplatnění nároku na dávky státní sociální podpory.....	44
5.5. Některé změny právní úpravy dávek státní sociální podpory.....	45
6. Ochrana těhotných žen a rodičů pečujících o malé děti v pracovněprávních vztazích.....	48
7. Koordinace národních systémů sociálního zabezpečení a základní principy jimiž se řídí.....	52
8. Obecné srovnání zabezpečení žen v těhotenství a mateřství v některých členských státech Evropské unie.....	55
9. Právní úprava dávek poskytovaných ženám v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím ve Slovenské republice - srovnání.....	57
9.1. Dávky poskytované ze systému nemocenského pojištění.....	57
9.2. Dávky poskytované ze systému státní sociální podpory.....	59
Závěr.....	63
Příloha č. 1: Vývoj výdajů na dávky nemocenského pojištění v letech 1994 – 2006....	67
Příloha č. 2: Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory v letech 1994 - 2006.....	68
Příloha č. 3: Peněžité dávky nemocenského pojištění podle skupin zabezpečených osob v roce 2005 - 2006.....	69
Příloha č. 4: Živě narozené děti podle věku matek při porodu v letech 1989 - 2005....	70
Seznam použité literatury.....	71

Úvod

V životě ženy představuje těhotenství, narození dítěte a následná péče o něj velmi významné, ale i náročné období, a to nejen pro ni, ale také pro celou její rodinu. Je velmi důležité v této době chránit zdraví ženy i dítěte a vytvořit ženě i celé její rodině takové podmínky, které jim usnadní zvládnutí tohoto úkolu. Pomoc by měla přicházet i ze strany státu, protože rodina je stále základním článkem společnosti, který zajišťuje nejlepší prostředí pro péči o děti a jejich výchovu, a tím i pro úspěšný rozvoj celé společnosti. Pomoc státu a společnosti rodinám s dětmi by proto měla být pojímána jako významná sociální investice do budoucího rozvoje této společnosti¹.

Zabezpečení žen v těhotenství a mateřství je významným ukazatelem toho, jak si společnost cení rodiny a rodičovství. Je jedním z faktorů, které přispívají k rozhodnutí mladých lidí v jakém věku, kolik nebo zda vůbec budou mít děti. Z těchto důvodů, ale také protože v současné době pečují o dvě malé děti a pohybují se v okruhu lidí, kteří tímto obdobím sami procházejí nebo se na ně připravují, zvolila jsem si problematiku zabezpečení žen v těhotenství a mateřství jako téma své diplomové práce.

Cílem této práce je především rozbor platné právní úpravy dávek poskytovaných ženám v těhotenství a mateřství v České republice. Základním systémem upravujícím zabezpečení žen v těhotenství a mateřství v České republice je systém sociálního zabezpečení. V rámci něho jsou poskytovány peněžité dávky ze systému nemocenského pojištění a ze systému státní sociální podpory. V těhotenství a raném mateřství jsou poskytovány dávky: vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, porodné a peněžité pomoci v mateřství. V souvislosti s péčí o malé dítě vzniká nárok na rodičovský příspěvek. Z ostatních dávek, které sice nejsou primárně určeny těhotným ženám nebo matkám malých dětí, ale z hlediska

---

¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Národní koncepce rodinné politiky, 2005

finanční situace rodin s malými dětmi se podle mého názoru jedná o dávky významné, je poskytován přídavek na dítě, popř. příspěvek na školní pomůcky.

Protože těhotenství, narození dítěte a následná péče o něj se úzce dotýkají i změny pracovní schopnosti ženy vykonávat dosavadní výdělečnou činnost, zařadila jsem do této práce i kapitolu, zabývající se ochranou těhotných žen a rodičů malých dětí v pracovněprávních vztazích.

Česká republika je od roku 2004 členským státem Evropské unie. V rámci Evropské unie dochází pouze ke koordinaci národních sociálních systémů. Nahrazují se pouze ta pravidla, která jsou pro osoby migrující v rámci Evropské unie nevýhodná. Prostředkem koordinace jsou především nařízení Rady ES. Každý členský stát má tak zachován svůj vlastní systém sociálního zabezpečení a v oblasti zabezpečení žen v těhotenství a mateřství jsou mezi nimi značné rozdíly. Z tohoto důvodu jsem zvolila pouze obecné srovnání základních dávek v této souvislosti poskytovaných. Ve Slovenské republice právní úprava v této oblasti prošla stejným vývojem a v mnoha ohledech je obdobná, proto jsem zařadila detailnější srovnání s touto zemí.

Závěrem jsem se pokusila zhodnotit platnou právní úpravu zabezpečení žen v těhotenství a mateřství, i očekávané změny v této oblasti a uvedla dílčí náměty de lege ferenda.

Tato diplomová práce je rozdělena na kapitoly, které jsou zpracovány dle výše uvedeného. Obsahuje také čtyři přílohy, které mají doplnit tuto práci o některé zajímavé údaje.

Diplomová práce je uzavřena k 31. prosinci 2007.

1. Sociální zabezpečení v České republice

Sociální zabezpečení je významnou součástí sociální politiky státu a slouží jako prostředek k realizaci jejích cílů a úkolů. Definice pojmu sociálního zabezpečení není jednotná. V obecném pojetí ho lze například chápat jako soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím a pomocí se uskutečňuje předcházení, zmírňování a odstraňování následků sociálních událostí občanů².

Sociální událostí se v právu sociálního zabezpečení rozumí právní skutečnost, jejíž vznik nezávisí na vůli subjektu jehož se týká, a právní normy s ní spojují vznik, změnu nebo zánik práv a povinností. Hlavními sociálními událostmi jsou zejména – nemoc, úraz, těhotenství, stáří, narození dítěte, ztráta živitele, nezaměstnanost.

Systém sociálního zabezpečení v České republice je tvořen třemi na sebe navazujícími, ale relativně samostatnými systémy. Tyto systémy se vzájemně liší především v okruhu sociálních událostí, které řeší, a ve způsobu financování poskytovaných dávek.

Jedná se o tyto systémy:

- sociální pojištění
- státní sociální podpora
- sociální pomoc

Prostřednictvím systému sociálního pojištění se občan zajišťuje pro případ budoucí sociální události, jako je zejména úraz, nemoc, mateřství, stáří, nezaměstnanost nebo ztráta živitele, kdy dochází ke krátkodobé či dlouhodobé ztrátě příjmu. V případě vzniku takovéto sociální události má pak nárok na dávky plynoucí ze systému nemocenského nebo důchodového pojištění. Systém je financován prostřednictvím pojistného, které platí především zaměstnanci, zaměstnavatelé,

---

² Krebs, V. a kol. Sociální politika. 2. vydání. ASPI 2002, 126 s. autor kapitoly Krebs, V.

osoby samostatně výdělečně činné, popř. osoby, které se tohoto pojištění účastní dobrovolně³.

Státní sociální podpora je systémem dávek poskytovaných především rodinám s nezaopatřenými dětmi. Stát se skrze jejich vyplácení podílí na životních nákladech těchto rodin v případech, kdy je poskytnutí takových dávek z hlediska sociálního i ekonomického důvodné⁴, a tak z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci. Systém je financován ze státního rozpočtu.

Sociální pomoc je systémem určeným pro občany, kteří se ze společensky uznaných důvodů ocitli ve stavu hmotné či sociální nouze, a nejsou sami, případně s pomocí své rodiny schopni tuto situaci řešit. Poskytovaná pomoc je výrazně individualizovaná a adresná. Je prováděna formou sociálních služeb, sociálně právní ochrany a dávkami sociální pomoci. Jednotlivé formy sociální pomoci jsou financovány ze státního rozpočtu, z rozpočtů obcí a nestátních subjektů (jimi jsou například nadace, církve, charity).

Na provádění jednotlivých odvětví sociálního zabezpečení se podílejí orgány sociálního zabezpečení, organizace, veřejnoprávní instituce a v samostatné působnosti i územní samosprávné celky.

Současná právní úprava sociálního zabezpečení není jednotná. Je upravena mnoha zákony a prováděcími předpisy, které se vztahují k jeho jednotlivým oblastem.

---

3 § 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů a § 145b odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

4 Zemanová, J. Burdová, E. Zákon o státní sociální podpoře a některé otázky jeho provádění. Právo a zaměstnání, 1995, č. 7

2. Vývoj právní úpravy zabezpečení žen v těhotenství a mateřství

Zabezpečení občanů v nepříznivých životních situacích způsobených sociálními událostmi je úkolem každé společnosti. Forma a úroveň řešení závisí především na stupni vývoje dané společnosti a jejich ekonomických možnostech. Dalšími faktory, které zde působí, jsou například demografická struktura obyvatelstva, převládající etické a morální názory ve společnosti, ale i mezinárodní situace a migrace obyvatel⁵.

Vznik a rozvoj moderních forem sociálního zabezpečení nastává na našem území v 19. století. V rámci tzv. Taafeho reformy byl přijat zákon č. 33/1888 ř.z. o nemocenském pojištění dělníků, který obsahoval první právní úpravu hmotného zabezpečení žen v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím. Z tohoto nemocenského pojištění měly pojištěné ženy nárok na bezplatnou pomoc při porodu od porodní asistentky, případně i od lékaře a zároveň i nárok na léky a léčebné pomůcky. Dále měly nárok na peněžitou podporu ve výši nemocenské po dobu 4 týdnů ode dne porodu⁶.

Po vzniku samostatného československého státu byl převzat právní řád Rakouska-Uherska a postupně byly přijímány nové právní předpisy. Významnými zákony v oblasti nemocenského pojištění byl zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří a zákon č. 221/1925 Sb. z. a n., o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců. Z nemocenského pojištění byly poskytovány také dávky v mateřství. Pojištěné ženy měly nárok na pomoc v mateřství ve výši nemocenského. Dávka jim náležela 6 týdnů před porodem a 6 týdnů po porodu. Nárok na bezplatnou pomoc porodní

---

⁵ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2005, 25 s. autor kapitoly Štangová V.

⁶ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2005, 28-30 s. autor kapitoly Štangová V.

asistentky při porodu a v nutných případech i na pomoc lékaře měly kromě pojištěných žen i manželky pojištěnců. Dále byla pojištěnkám, které své dítě samy kojily, poskytována peněžitá dávka ve výši poloviny nemocenského, a to po dobu 12 týdnů po porodu⁷.

Velmi pokrokovým zákonem sociálního zákonodárství v Československu byl zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění. V oblasti zabezpečení žen v těhotenství a mateřství došlo k prodloužení délky podpůrní doby⁸ u peněžité pomoci v mateřství na 18 týdnů. Dávka byla poskytována ve výši nemocenského a náležela, pokud v době jejího pobírání pojištěnka nevykávala práce zakládající povinné pojištění a neměla nárok na nemocenské. Podmínkou nároku bylo, aby pojištěnka byla v posledních dvou letech před porodem pojištěna alespoň 270 dní. Navíc bylo pojištěnce a manželce nebo družce pojištěncově poskytováno porodné. Porodné se poskytovalo i v případě, když pojištěnec zemřel v době 300 dnů, počítáno zpět od porodu. Z věcných dávek měla pojištěnka nebo rodinná příslušnice nárok na výpomoc v rodině a pomoc v mateřství. Výpomoc v rodině mohla být za určitých podmínek poskytována po dobu 365 dnů pojištěnce nebo rodinné příslušnici, pokud sama obstarávala domácnost a pečovala alespoň o jedno dítě a byla pro nemoc nebo mateřství v ústavním ošetřování nebo z těchto důvodů upoutána z příkazu lékaře pojišťovny na lůžko. Pomoc v mateřství spočívala v poskytování bezplatné lékařské pomoci a pomoci porodní asistentky nebo ošetřování v porodnici nebo v podobném ústavu, a dále v poskytování dětské výbavy nebo místo ní peněžité náhrady.

Nový zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, rozšířil okruh pojištěných osob a podrobně stanovil podmínky pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství. Výše peněžité pomoci v mateřství se odvíjela i od délky zaměstnání v témže podniku. Oproti původní úpravě došlo k výraznému snížení podpory při narození dítěte⁹. Zaměstnanci s nezaopatřenými dětmi měli

⁷ Tomeš, I. Koldinská, K. Úvodní studie k projektu, Inicie legislativních změn v systému zdravotnictví a sociální péče, ve smyslu zamezení zvyšování pobírání nemocenských dávek a dávek sociálního zabezpečení. Praha 2002

⁸ Doba, během níž je dávka poskytována

⁹ Z původních 2500 Kč stanovených v zákoně č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, na 650 Kč.

nárok i na rodinné přídatky. Podmínkou ale bylo, aby měli předepsaný pracovní úvazek a odpracován stanovený počet pracovních dnů. Podobné podmínky nároku na tyto dávky byly upraveny i v zákoně č. 32/1962 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků.

Zákonem č. 58/1964 Sb., o zvýšení péče o těhotné ženy a matky, byla zavedena pro těhotné ženy a matky, které byly v pracovním poměru, mateřská dovolená. Tato dovolená se poskytovala po dobu 22 týdnů, zpravidla od počátku čtvrtého týdne před očekávaným termínem porodu, nejdříve však 8 týdnů předem. Nově bylo po jejím uplynutí ženám k prohloubení mateřské péče o dítě přiznáno právo na další mateřskou dovolenou, a to až do doby, kdy dítě dosáhlo jednoho roku věku. Výše dávky činila za prvních osmnáct týdnů od nástupu mateřské dovolené 75 – 90 % z čisté denní mzdy v závislosti na délce zaměstnání v témže podniku. Od devatenáctého týdne pak náleželo 40 – 60 % z čisté denní mzdy podle toho, zda se jednalo o porod prvního, druhého nebo třetího a dalšího dítěte. V případě vícečetného porodu byla délka poskytování peněžitě pomoci prodloužena až na 35 týdnů, u osamělé zaměstnankyně na 26 týdnů. Právo na peněžitou pomoc v mateřství bylo přiznáno také ženám, které do své trvalé péče převzaly dítě svěřené jim rozhodnutím příslušných orgánů. Navíc tento zákon upravoval i některé pracovní podmínky těhotných žen a matek (například přestávky na kojení, rozvázání pracovního poměru). Pracovní podmínky těhotných žen a matek byly upraveny také v zákoně č. 65/1965 Sb., zákoník práce.

Nová dávka nemocenského pojištění, a to vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, byla zavedena zákonem č. 67/1965 Sb., o některých změnách v nemocenském pojištění. Dávka náležela za obdobných podmínek jako náleží v současné právní úpravě.

Další změnu přinesl zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídatcích na děti z nemocenského pojištění. Tento zákon ve znění pozdějších novel platí dodnes. Mateřská dovolená byla prodloužena

na 26 týdnů, a v případě osamělé ženy na 35 týdnů. Výše peněžité pomoci za pracovní den činila 90 % z čisté denní mzdy ženy. Později došlo zákonem č. 51/1987 Sb., o změnách v nemocenském zabezpečení, k poslednímu prodloužení mateřské dovolené na 28 týdnů.

Zákonem č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku, byl do našeho právního řádu zaveden mateřský příspěvek. Tento příspěvek byl poskytován pouze ženám celodenně a řádně pečujícím alespoň o jedno vlastní dítě do jednoho roku věku a zároveň o další dítě nebo děti ve věku do skončení povinné školní docházky nebo dítě invalidní do 26 let věku. Nebo osamělým ženám pečujícím o jedno dítě do jednoho roku věku. Další podmínkou bylo splnění tzv. čekací doby¹⁰. Dále žena nesměla mít během péče o dítě nárok na mzdu nebo dávky nemocenského pojištění. Mateřský příspěvek se poskytoval po dobu jednoho roku. Výše byla stanovena paušální částkou a odstupňována dle počtu dětí do jednoho roku věku.

Zákonem č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku, byla v zájmu zlepšení populačního vývoje prodloužena doba poskytování mateřského příspěvku z jednoho roku do dvou let věku dítěte. Jednou z podmínek nároku na tento příspěvek bylo, aby se žena v době těhotenství podrobovala pravidelně péči o těhotné ženy ve zdravotnických zařízeních.

Zákonem č. 110/1984 Sb., o změnách zákona o mateřském příspěvku, bylo umožněno poskytování tohoto příspěvku i muži, pokud pečoval o dítě do dvou let jeho věku a jednalo se o muže osamělého nebo nemohla-li jeho manželka z vážných důvodů o dítě pečovat.

Po roce 1989 nastalo období velkých politických, hospodářských i společenských změn, které se nevyhnuly ani oblasti zabezpečení žen v těhotenství a mateřství¹¹. Před zavedením systému státní sociální podpory došlo

---

¹⁰ Tzn. vykonávání pracovní činnosti alespoň 270 dnů v posledních dvou letech před porodem

¹¹ Koldinská, K. Sociální právo. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, 19 s.

k nahrazení mateřského příspěvku rodičovským příspěvkem. Stalo se tak zákonem č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku. Tento zákon významně rozšířil okruh osob, které měly na dávku nárok a prodloužil dobu jeho poskytování na tři roky. Při splnění daných omezení náležel příspěvek, i když byl rodič výdělečně činný. Výše byla stanovena paušální částkou.

V důsledku transformačních změn 90. let v sociální oblasti byl zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zaveden systém státní sociální podpory. Při svém přijetí znamenal tento zákon jednak sjednocení dosavadní roztržité právní úpravy, ale také sjednocení plátců těchto dávek. Některé z dávek byly do té doby vázány na účast na nemocenském pojištění, popřípadě na důchodovém zabezpečení. Tomuto odpovídala i různost plátců¹². V systému nemocenského pojištění po přijetí tohoto zákona zůstaly pouze ty peněžité dávky, které byly odvozeny od pracovních příjmů. Došlo také k řadě významným změn v dávkách poskytovaných v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím. Například doba poskytování rodičovského příspěvku byla prodloužena ze tří do čtyř let věku dítěte. Podpora při narození dítěte byla transformována na porodné.

Od svého přijetí byl tento zákon mnohokrát novelizován. Některé změny měly jen upřesňující charakter, jiné znamenaly významný zásah do původního znění zákona¹³. Velmi významnou změnou bylo například umožnění výdělečné činnosti rodiče bez omezení nároku na dávku, zajistí-li rodič v době výdělečné činnosti péči o dítě jinou zletilou osobou. Postupně se také rozšiřovaly možnosti umístění dětí v předškolních zařízeních bez ztráty nároku na dávku.

Další důležité změny nastaly po roce 2006, kdy došlo k výraznému zvýšení porodného a rodičovského příspěvku.

¹² Břeská, N. Burdová, E. Vránová, L. Státní sociální podpora s komentářem a příklady, ANAG, 2007

¹³ Břeská, N. Burdová, E. Vránová, L. Státní sociální podpora s komentářem a příklady, ANAG, 2007

K dalším významným změnám dochází od 1. ledna 2008. Tyto změny byly provedeny zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. K nejvýraznější úpravě dochází především u rodičovského příspěvku.

3. Současná právní úprava zabezpečení žen v těhotenství a mateřství

Práva žen v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím jsou na ústavní úrovni zakotvena v zákoně č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Článek 30 odst. 1 přiznává občanům právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci. Článek 32 odst. 2 pak zaručuje ženě v těhotenství zvláštní péči, ochranu v pracovních vztazích a odpovídající zdravotní podmínky. Tentýž článek v odst. 5 deklaruje právo rodičů, kteří pečují o děti, na pomoc státu. Podrobnosti k realizaci těchto práv stanoví jednotlivé zákony.

V současné právní úpravě jsou ženy v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím finančně zabezpečeny dávkami sociálního zabezpečení. Tyto dávky jsou vypláceny ze systému nemocenského pojištění a ze systému státní sociální podpory.

Právní úprava dávek poskytovaných ze systému nemocenského pojištění je obsažena zejména v těchto právních předpisech:

- zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění¹⁴
- vyhláška č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a o poskytování dávek nemocenského pojištění občanům ve zvláštních případech, ve znění pozdějších předpisů

Komplexní úprava dávek poskytovaných ze systému státní sociální podpory je obsažena v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Pracovní podmínky žen v těhotenství a mateřství a podmínky poskytování mateřské a rodičovské dovolené upravuje především zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

---

¹⁴ Účinnost tohoto zákona byla odložena k 1. lednu 2009

4. Nemocenské pojištění a dávky z něho poskytované

Nemocenské pojištění je významnou součástí sociálního zabezpečení. Jeho účelem je zajistit výdělečně činné osoby peněžitými dávkami během doby, kdy zejména z důvodu nemoci, úrazu, těhotenství nebo mateřství nemají příjem ze své výdělečné činnosti.

Nemocenského pojištění jsou účastní zaměstnanci, popřípadě další osoby jím postavené na roveň¹⁵ a osoby samostatně výdělečně činné¹⁶.

Účast zaměstnanců na nemocenském pojištění je povinná. Podmínkou účasti je až na výjimky výkon činnosti na území České republiky. Vykonává-li zaměstnanec několik činností zakládajících účast na nemocenském pojištění, je pojištěn z každé této činnosti samostatně. Určité skupiny osob jsou z účasti na nemocenském pojištění zaměstnanců vyňati (například příslušníci ozbrojených sil, zaměstnanci vykonávající pouze příležitostné zaměstnání). Pojištění vzniká dnem vstupu do zaměstnání, popřípadě dnem započetí výkonu práce (například u členů družstva) a trvá po celou dobu trvání zaměstnání. Zaniká dnem skončení zaměstnání, popřípadě ukončením výkonu práce. Účast na nemocenském pojištění, výpočet a poskytování dávek jsou s ohledem na charakter činnosti upraveny u určitého okruhu zaměstnanců odchýlně od obecné právní úpravy (například studenti a žáci, členové zastupitelstev územních samosprávných celků)¹⁷.

Z nemocenského pojištění zaměstnanců se poskytují čtyři dávky:

- nemocenské
- podpora při ošetřování člena rodiny
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- peněžitá pomoc v mateřství

¹⁵ § 2 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ § 9 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Vyhláška č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a o poskytování dávek nemocenského pojištění občanům ve zvláštních případech, ve znění pozdějších předpisů

Osoba samostatně výdělečně činná, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost na území České republiky, se nemocenského pojištění účastní dobrovolně. Tato osoba může být ale účastna nemocenského pojištění jen v těch kalendářních měsících, za které je povinna platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění nebo je od placení záloh v zákonem stanovených důvodech osvobozena¹⁸. Osoba samostatně výdělečně činná může být účastna nemocenského pojištění pouze jednou, i když vykonává několik samostatných výdělečných činností, případně spolupracuje při jejich výkonu s jinou osobou samostatně výdělečně činnou. Účast na nemocenském pojištění vzniká dnem, od kterého se přihlásila, nejdříve ale dnem přihlášení a zaniká z některého ze zákonem stanovených důvodů¹⁹ (například ukončením výkonu samostatné výdělečné činnosti).

Z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných se poskytují dvě dávky:

- nemocenské
- peněžitá pomoc v mateřství

Všechny dávky nemocenského pojištění jsou dávkami obligatorními opakujícími se a peněžitými. Jejich výše se odvíjí od výše příjmů, kterých osoba dosahovala za stanovené rozhodné období. Dávky nepodléhají daňové povinnosti.

V souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím jsou poskytovány tyto dávky:

- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- peněžitá pomoc v mateřství

---

¹⁸ § 14 odst. 8 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ § 145b odst. 3 zákona č. 100/1998 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

4.1. Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

4.1.1. Pojem a účel

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství je obligatorní opakující se peněžitá dávka nemocenského pojištění, která do určité výše vyrovnává rozdíl mezi mzdou, kterou měla žena před převedením na jinou práci a mzdou, jež má po tomto převedení, pokud je tato mzda bez jejího zavinění nižší.

Účelem jejího poskytování je chránit zdraví ženy a dítěte a současně zajistit, aby převedení na jinou práci nebo úprava pracovních podmínek nebylo pro ženu spojeno s poklesem jejího dosavadního příjmu a ona se tomuto převedení nebránila.

Podmínky poskytování vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství upravuje zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

4.1.2. Podmínky nároku

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství náleží zaměstnankyni, která je účastna nemocenského pojištění a vykonávala práci, která je těhotným ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu zakázána nebo která podle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství nebo mateřství, a je proto dočasně převedena na jinou práci při níž dosazuje bez svého zavinění nižšího započítatelného příjmu než při práci dosavadní. K poklesu započítatelného příjmu, který vznikl v důsledku kratšího pracovního úvazku po převedení zaměstnankyně na jinou práci, se nepřihlíží.

Seznam zakázaných prací obsahuje vyhláška č. 288/2003 Sb., práce a pracoviště zakázané těhotným ženám a mladistvým, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se především o práce v rizikovém prostředí (například kde je nad stanovené hodnoty zvýšen tlak vzduchu), dále práce s určitými látkami (například

s karcinogeny) nebo práce spojené s fyzickou zátěží neúměrnou vzhledem ke změnám organismu v těhotenství (například zvedání břemen, úkony spojené s tlakem na břicho).

Jako převedení na jinou práci se posuzují i situace, kdy sice nedochází ke změně druhu práce, ale dochází k takové úpravě pracovních podmínek, která spočívá:

- ve snížení normovaného výkonu práce (například snížení počtu obsluhovaných strojů, zavedení nutných přestávek v práci), kterým se odstraní příčiny, na základě kterých je takový výkon práce těmto ženám zakázán
- ve zproštění výkonu některých pracovních činností z okruhu prací, které žena dosud vykonávala, a to těch, které jsou těmto ženám zakázány
- v přeložení na jiné pracoviště z důvodu, že na původním pracovišti je práce těhotným ženám zakázána, anebo dojíždění do původního místa výkonu práce ohrožuje podle vyjádření lékaře její těhotenství
- zproštěním výkonu noční práce

Jako převedení se posuzuje také, je-li zaměstnankyně činná v uměleckém oboru (například herečka, tanečnice) převedena na jinou práci, poněvadž vzhledem k těhotenství nemůže veřejně vystupovat.

Vyrovňovací příspěvek nenáleží zaměstnancům na nepravidelnou výpomoc, zaměstnancům činným na základě dohody o pracovní činnosti, dobrovolným pracovníkům pečovatelské služby, občanům se změněnou pracovní schopností, studentkám, žákyním a osobám samostatně výdělečně činným.

4.1.3. Výpočet výše dávky

Výše dávky se stanoví jako rozdíl denního vyměřovacího základu zaměstnankyně zjištěného ke dni jejího převedení na jinou práci a průměru jejich započitatelných příjmů připadajícího na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.

Denní vyměřovací základ se stanoví stejným způsobem jako se stanoví při výpočtu nemocenského od patnáctého kalendářního dne pracovní neschopnosti s tím, že se zjišťuje ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím. Částka denního vyměřovacího základu podléhá redukci v případě, že přesahuje určitou stanovenou hodnotu.

Průměr započitatelných příjmů zaměstnankyně připadající na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po jejím převedení na jinou práci se zjistí tak, že její započitatelný příjem v kalendářním měsíci se dělí počtem kalendářních dnů v tomto měsíci, s výjimkou tzv. vyloučených dnů. Těmi jsou dny, po které:

- trvala její pracovní neschopnost nebo karanténa
- žena ošetřovala člena rodiny
- měla omluvenou nepřítomnost v práci, za kterou jí nenáleží náhrada příjmu
- měla neomluvenou nepřítomnost v práci

Byla-li zaměstnankyně převedena na jinou práci nebo došlo ke skončení tohoto převedení v průběhu kalendářního měsíce, postupuje se při výpočtu stejně a přihlíží se k započitatelnému příjmu za celý tento měsíc. Tento příjem se pak dělí počtem kalendářních dnů v tomto měsíci, opět s výjimkou vyloučených dnů.

4.1.4. Uplatnění nároku a poskytování dávky

Nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství uplatňuje žena u svého zaměstnavatele předložením předepsaného tiskopisu, který vydává a potvrzuje ošetřující lékař ženy.

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci, s výjimkou vyloučených dnů, a-to nejdéle do nástupu mateřské dovolené. Po ukončení mateřské dovolené nejdéle

do konce devátého měsíce po porodu. Vyplácí se jednou měsíčně při výplatě doplatku mzdy za uplynulý kalendářní měsíc.

Nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se za jednotlivé dny promlčuje, nebyl-li uplatněn do tří let ode dne, za který náleží. Byl-li nárok uplatněn, promlčuje se do tří let ode dne přiznání dávky.

4.2. Peněžítá pomoc v mateřství

4.2.1. Pojem a účel

Peněžítá pomoc v mateřství je obligatorní opakující se peněžítá dávka nemocenského pojištění, jejímž účelem je částečně nahradit ženě příjem v době, kdy z důvodu pokročilého těhotenství a po porodu během péče o narozené dítě, nemá příjem ze své výdělečné činnosti. Mužům tato dávka náleží pouze v zákonem stanovených případech péče o dítě, a nazývá se peněžítá pomoc.

4.2.2. Podmínky nároku

a) Zaměstnankyně

Podmínky nároku na peněžítou pomoc v mateřství jsou stanoveny v zákoně č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Pro vznik nároku je nezbytné, aby zaměstnankyně současně splňovala níže uvedené podmínky.

- Ke dni nástupu na mateřskou dovolenou byla účastna nemocenského pojištění. Tato podmínka je také splněna, pokud jí trvá ochranná lhůta z jejího dřívějšího nemocenského pojištění ještě počátkem šestého týdne před očekávaným nebo skutečným dnem porodu, nebo pokud až do počátku tohoto týdne pobírá nemocenské z dřívějšího nemocenského pojištění. Ochranná lhůta u žen, jejichž zaměstnání skončilo v době těhotenství, je delší a činí šest měsíců²⁰.
- V posledních dvou letech před porodem byla účastna alespoň 270 dnů nemocenského pojištění. Tato doba nemusí být nepřetržitá. Jako doba nemocenského pojištění se pro získání 270 dnů pojištění posuzují i období, v nichž byla zaměstnankyně:
  - účastna nemocenské péče v ozbrojených silách
  - poživatelkou důchodu ze sociálního zabezpečení

²⁰ § 42 odst. 2 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů

- účastna zabezpečení podle předpisů o zabezpečení družstevních rolníků v nemoci a o zabezpečení matky a dítěte, anebo nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných
  - pobírala po zániku pojištění, popřípadě jiného zabezpečení nemocenské nebo peněžitou pomoc v mateřství
  - byla vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání
- Její těhotenství bylo ukončeno porodem. Za porod se z tohoto hlediska považuje takové ukončení těhotenství, při kterém bylo do matriky narozených zapsáno narozené dítě²¹.
  - Nemá započitatelný příjem z činnosti zakládající účast na nemocenském pojištění, ze které je dávka poskytována, nebo nemocenské, s výjimkou těch příjmů, které zaměstnankyni náleží i za dobu mateřské dovolené, aniž v této době vykonávala tuto činnost, za kterou jí náleží započitatelný příjem. Za dny, v nichž žena tuto činnost vykonávala, peněžité pomoci v mateřství nenáleží. Výkon činnosti v jiném zaměstnání nebo výkon samostatné výdělečné činnosti nemají na poskytování peněžité pomoci v mateřství vliv.

Pokud zaměstnankyně nesplňuje podmínky pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství, uzná jí lékař od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu v souvislosti s porodem práce neschopnou. Pracovní neschopnost pak lékař ukončí uplynutím šestého týdne po porodu, pokud žena není nadále práce neschopna z jiných důvodů než je souvislost s těhotenstvím a porodem²².

Pro nároky na peněžitou pomoc v mateřství z několika zaměstnání se započítává do doby 270 dnů v každém zaměstnání jen doba účasti na nemocenském pojištění z takového zaměstnání. Doba účasti na nemocenském pojištění z jiných zaměstnání lze započítat jen jednou, a to v rozsahu, v jakém toto nemocenské pojištění trvalo před vznikem nemocenského pojištění, z něhož je nárok

²¹ § 43 vyhlášky č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²² § 2 odst. 2 a § 7 odst. 1 písm. h) vyhlášky č. 31/1993 Sb., o posuzování dočasné pracovní neschopnosti pro účely sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

na peněžitou pomoc v mateřství uplatňován. Jestliže se doby účasti na nemocenském pojištění z jiných zaměstnání navzájem kryjí, lze překrývající se doby započítat též do doby 270 dnů pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství v dalších zaměstnáních. V takovém případě je možno ale dobu účasti na jednom nemocenském pojištění započítat jen jednou.

b) Osoba samostatně výdělečně činná

Podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství osob samostatně výdělečně činných upravuje zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Osobě samostatně výdělečně činné vzniká nárok na peněžitou pomoc v mateřství, pokud současně splňuje níže uvedené podmínky.

- V posledních dvou letech před porodem byla účastna alespoň 270 dnů nemocenského pojištění²³.
- Její těhotenství bylo ukončeno porodem. Za porod se z tohoto hlediska považuje takové ukončení těhotenství, při kterém bylo do matriky narozených zapsáno narozené dítě²⁴.
- Po dobu pobírání peněžité pomoci v mateřství nesmí osobně vykonávat samostatnou výdělečnou činnost.
- Byla účastna nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných alespoň po dobu 180 dnů v období jednoho roku před porodem, popřípadě převzetím dítěte do trvalé péče nahrazující péči mateřskou.
- Za dobu účasti na nemocenském pojištění, z něhož je nárok na peněžitou pomoc uplatněn, a to včetně kalendářního měsíce bezprostředně předcházejícího kalendářnímu měsíci, v němž začala pobírat peněžitou pomoc v mateřství, má zapláceno pojistné. Podmínka

²³ § 145f odst. 1 zákona č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídávkách na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ § 43 vyhlášky č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

zaplacení pojistného je splněna, pokud osoba samostatně výdělečně činná zaplatí pojistné nejpozději do tří měsíců ode dne vzniku nároku na dávku.

c) Některé skupiny zaměstnanců a další osoby

Pro některé skupiny zaměstnanců existují v právní úpravě nemocenského pojištění odchylky od obecné právní úpravy. Nemocenské pojištění těchto osob upravuje vyhláška č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a o poskytování dávek nemocenského pojištění občanům ve zvláštních případech, ve znění pozdějších předpisů. Odchylná úprava se týká například zaměstnanců na nepravděpodobnou výpomoc, studentů a žáků.

Peněžítá pomoc v mateřství náleží také občanům, kteří jsou vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání²⁵. Uchazečce o zaměstnání, i když není nemocensky pojištěna, náleží peněžítá pomoc v mateřství, pokud je ke dni nástupu na mateřskou dovolenou v evidenci uchazečů o zaměstnání a nemá nárok na tuto dávku z nemocenského pojištění²⁶.

Odlišně je upraveno poskytování této dávky ženě, která je ve vazbě nebo vykonává trest odnětí svobody, a to vyhláškou č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Ženě ve vazbě se peněžítá pomoc v mateřství neposkytuje. Jsou-li však splněny podmínky, může být dávka vyplacena i za dobu vazby rodinným příslušníkům, a to až do výše tří čtvrtin. V případě propuštění z vazby, pokud v souvisejícím trestním řízení nebyla žena odsouzena, poskytne se jí zadržaná dávka, popřípadě její zadržaná část. V případě výkonu trestu odnětí svobody platí, že nemocenské pojištění po dobu výkonu trestu zaniká a odsouzené nenáleží dávky z dřívějšího nemocenského pojištění. Pokud žena nastoupila výkon trestu v době, kdy pobírala

²⁵ § 32 zákona č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Od 1. ledna 2008 uchazečům o zaměstnání tato dávka nenáleží

²⁶ § 45 vyhlášky č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

peněžitou pomoc v mateřství, platí stejná právní úprava jako v případě vazby. Ženě, která má u sebe své dítě, o které se stará, může být vyplácena tato dávka až do výše tří čtvrtin.

Peněžitá pomoc v mateřství náleží i vojákyním z povolání a příslušnicím bezpečnostních sborů zabezpečené nemocenskou péčí v ozbrojených silách.

4.2.3. Doba poskytování

Peněžitá pomoc v mateřství se poskytuje ženě, která porodila dítě, po dobu 28 týdnů mateřské dovolené, a to od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem. Žena si zpravidla sama určuje, kdy v daném rozmezí o tuto dávku požádá. Možnost výběru ale nemají ženy, které uplatňují nárok na peněžitou pomoc v mateřství v ochranné lhůtě nebo po skončení zaměstnání, během doby, po kterou pobírají nemocenské, dále studentky a uchazečky o zaměstnání. Tyto ženy mohou požádat o přiznání této dávky jen šest týdnů před očekávaným dnem porodu.

Vyčerpá-li žena z mateřské dovolené před porodem méně než šest týdnů, protože porod nastal dříve, než určil lékař, poskytuje se jí dávka až do uplynutí celkového nároku. Pokud ale nastoupí na mateřskou dovolenou později z vlastního rozhodnutí, náleží jí peněžitá pomoc v mateřství ode dne porodu jen po dobu 22 týdnů.

Porodila-li žena zároveň dvě a více dětí, poskytuje se jí tato dávka po dobu 37 týdnů, pokud se dále stará alespoň o dvě z novorozených dětí. Po stejnou dobu se tato dávka poskytuje též ženám osamělým²⁷. Za osamělou ženu se zde považuje žena neprovdaná, ovdovělá, rozvedená nebo z jiných vážných důvodů osamělá (například žena, jejíž manžel je ve výkonu trestu odnětí svobody na dobu alespoň jednoho roku), nežije-li s druhem.

---

²⁷ Od 1. ledna 2008 je tato dávka poskytována po dobu 37 týdnů pouze ženám, které porodily zároveň dvě a více dětí. Pro všechny ostatní platí obecná délka 28 týdnů

Narodí-li se dítě mrtvé, poskytuje se peněžitá pomoc v mateřství po dobu 14 týdnů. Jestliže dítě zemře v době, kdy ženě náleží peněžitá pomoc v mateřství, poskytuje se jí tato pomoc ještě po dobu 2 týdnů ode dne úmrtí, ne však déle než do vyčerpání celkového nároku.

Doba poskytování peněžitě pomoci v mateřství nesmí být v žádném případě kratší než 14 týdnů a nemůže skončit před uplynutím šesti týdnů ode dne porodu.

4.2.4. Výše a způsob stanovení dávky

Peněžitá pomoc v mateřství se stanoví stejným způsobem jako nemocenské od patnáctého kalendářního dne pracovní neschopnosti s tím, že denní vyměřovací základ²⁸ se zjišťuje ke dni nástupu na mateřskou dovolenou. Její výše u zaměstnankyň i osob samostatně výdělečně činných činí 69 % denního vyměřovacího základu²⁹. Poskytuje se za kalendářní dny. Po celou dobu trvání nároku náleží ve stejné výši.

Studentkám³⁰ a uchazečkám o zaměstnání³¹ se výše peněžitě pomoci v mateřství odvozuje z výše rodičovského příspěvku, a činí za kalendářní den jednu třicetinu výše rodičovského příspěvku, který by jinak této osobě náležel.

Jestliže je výše peněžitě pomoci v mateřství nižší než výše rodičovského příspěvku, náleží rodičovský příspěvek ode dne narození dítěte ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a peněžitou dávkou v mateřství.

²⁸ Způsob zjištění u zaměstnanců - viz. § 18 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů. U osob samostatně výdělečně činných - viz. § 145e zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ Denní vyměřovací základ podléhá redukcí v případě, že přesahuje určitou stanovenou hodnotu. Výše dávky se pak stanoví z denního vyměřovacího základu po této redukcí

³⁰ § 51 vyhlášky č. 165/1979 Sb., o nemocenském pojištění některých pracovníků a o poskytování dávek nemocenského pojištění občanům ve zvláštních případech, ve znění pozdějších předpisů

³¹ § 45 vyhlášky č. 143/1965 Sb., o poskytování peněžitých dávek v nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

4.2.5. Poskytování dávky při převzetí dítěte do péče

Nárok na peněžitou pomoc v mateřství má i žena, která do své trvalé péče nahrazující mateřskou péčí převzala dítě, které jí bylo svěřeno rozhodnutím příslušného orgánu nebo dítě, jehož matka zemřela. Peněžitá pomoc v mateřství náleží i v případě svěřením dítěte do preadopční péče nebo umístění dítěte do výchovy na základě předběžného opatření nařízeného soudem, pokud jsou splněny ostatní podmínky nároku.

Podmínky pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství³² a způsob jejího stanovení se posuzuje podle stavu ke dni převzetí dítěte. Dávka se poskytuje ode dne převzetí dítěte po dobu, po kterou se žena o dítě stará, a to nejdéle do 22 týdnů, převzala-li jedno dítě, popř. 31 týdnů, převzala-li dvě nebo více dětí a stará se alespoň o dvě z těchto dětí, nejdéle však do doby, kdy nejmladší dítě dosáhne osmi měsíců věku.

Zákon také upravuje poskytování peněžité pomoci v mateřství, když žena nemůže, nesmí nebo nechce pečovat o své dítě. Jedná se o níže uvedené případy, kdy je péče matky o dítě přerušena ze zdravotních důvodů matky nebo dítěte, nebo o případy, kdy je dítě svěřeno do rodinné nebo ústavní péče nahrazující péči rodičů proto, že se žena přestala o dítě starat, nebo o případy, kdy je dítě v ústavní péči z jiných důvodů.

Pokud bylo dítě převzato ze zdravotních důvodů do péče kojeneckého ústavu nebo jiného zdravotnického zařízení ústavní péče a žena mezitím nastoupí do práce, přeruší se jí dnem nástupu poskytování této dávky. Ode dne, kdy si dítě převezme opět do své péče a přestane proto pracovat, pokračuje se v poskytování až do vyčerpání celkového nároku, ne však déle než do dne, kdy dítě dosáhne věku jednoho roku. Poskytování peněžité pomoci v mateřství lze se souhlasem příslušného orgánu přerušit s tímž účinky také tehdy, když žena nemůže nebo

³² Ochranná lhůta v tomto i v níže uvedených případech činní 42 dní od skončení zaměstnání
Od 1. ledna 2008 dochází zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ke zkrácení této lhůty na 7 dní

nesmí podle lékařského posudku o dítě pečovat pro závažné dlouhodobé onemocnění, pro něž je neschopna práce, a z tohoto důvodu muselo být dítě převzato do péče kojeneckého ústavu nebo jiného zařízení ústavní péče anebo do péče jiné osoby.

Ženě nenáleží peněžité pomoci v mateřství za dobu, po kterou o dítě nepečuje, protože se o narozené dítě přestala starat a toto dítě bylo proto svěřeno do rodinné nebo ústavní péče nahrazující péči rodičů, nebo ženě, jejíž dítě je v ústavní péči z jiných důvodů, než které jsou uvedeny výše. Tato doba se ale započítává do celkové doby, po kterou by jí peněžité pomoci jinak náležela.

4.2.6. Poskytování peněžité pomoci

Peněžité pomoci může být poskytována otci dítěte nebo osobě, která převzala dítě do sedmi let věku do své trvalé péče. Podmínky stanoví zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené a o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

a) Otec dítěte

Osamělému muži náleží peněžité pomoci v případě, že mu bylo dítě svěřeno do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu anebo pečuje o dítě, jehož matka zemřela. Za osamělého muže se považuje muž svobodný, ovdovělý, rozvedený nebo osamělý z jiných důvodů, který nežije s družkou nebo v registrovaném partnerství.

Ženatému muži náleží peněžité pomoci v případě, že jeho manželka sama nemůže nebo nesmí podle lékařského posudku o dítě pečovat pro závažné dlouhodobé onemocnění, a proto se jí tato dávka neposkytuje.

Pro nárok na peněžitou pomoci musí muž splňovat ke dni převzetí dítěte do péče stejné podmínky, které jsou stanoveny pro nárok na peněžitou pomoci v mateřství.

Peněžítá pomoc se muži poskytuje ode dne převzetí dítěte po dobu, po kterou se zaměstnanec o dítě stará, ne však déle, než dítě dosáhne osmi měsíců věku. Ženatému muži náleží tato dávka po dobu až 22 týdnů, osamělému muži po dobu 31 týdnů.

Výpočet peněžité pomoci je stejný jako u peněžité pomoci v mateřství a její výše se zjišťuje ke dni převzetí dítěte do péče.

b) Osoba, která převzala dítě do sedmi let věku do své trvalé péče

Peněžítá pomoc se poskytuje i osobě, která převzala do své trvalé péče dítě, které jí bylo svěřeno rozhodnutím příslušného orgánu nebo dítě, jehož matka zemřela.

Peněžítá pomoc se poskytuje po dobu 22 týdnů ode dne převzetí dítěte, došlo-li k převzetí do sedmi let věku dítěte, a to i v případě převzetí více dětí najednou. Ale neposkytuje se po dobu, po kterou oprávněné osobě náleží peněžítá pomoc v mateřství.

Je-li dítě svěřeno do péče manželům, může o peněžitou pomoc požádat kterýkoliv z nich. Při péči o dítě se manželé nemohou vystřídat, nelze tuto dávku poskytovat postupně oběma manželům.

Podmínky pro nárok na tuto dávku, způsob jejího stanovení se posuzují podle stavu ke dni převzetí dítěte. Jedná se o stejné podmínky, kterou jsou stanoveny pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství.

4.2.7. Uplatnění nároku a poskytování dávky

Peněžítá pomoc v mateřství se poskytuje na žádost. Ta se uplatňuje na předepsaném tiskopise, který vystavuje ošetřující odborný lékař. Při převzetí dítěte do péče nahrazující péči mateřskou se nárok na dávku uplatňuje podáním

písemné žádosti a předložením dokladů, které tuto skutečnost potvrzují. Obdobně postupuje i muž uplatňující nárok na peněžitou pomoc.

Žádost o dávku podává zaměstnankyně u svého zaměstnavatele, popř. posledního zaměstnavatele. Osoba samostatně výdělečně činná a uchazečka o zaměstnání u příslušné správy sociálního zabezpečení. Studentka u orgánu, který provádí nemocenské pojištění zaměstnanců školy, na které studentka studuje. Obdobně se postupuje v případě převzetí dítěte do péče.

Peněžitá pomoc v mateřství (peněžitá pomoc) je vyplácena jednou měsíčně. Nárok na dávku se promlčuje za jednotlivé dny, nebyl-li uplatněn do tří let ode dne, za který náleží. Byl-li nárok uplatněn, promlčuje se do tří let ode dne přiznání dávky.

5. Státní sociální podpora a dávky z ní poskytované

Státní sociální podpora je, jak již bylo uvedeno, systém státních dávek poskytovaných především rodinám s nezaopatřenými dětmi. Stát se skrze jejich vyplácení podílí na životních nákladech těchto rodin v případech, kdy je poskytnutí takových dávek z hlediska sociálního i ekonomického důvodné, a tak z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci.

System dávek státní sociální podpory byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Tento zákon je komplexní úpravou, která zahrnuje jak věcnou úpravu podmínek nároku na dávky státní sociální podpory a jejich výplatu, tak i organizaci a řízení³³.

Ze systému státní sociální podpory jsou poskytovány:

- a) dávky, jejichž nárok je vázán na výši příjmu v rodině tj. na příjmu oprávněné osoby a osob s ní pro tyto účely společně posuzovaných za stanovené uplynulé období, a to roční nebo čtvrtletní.
  - přídavek na dítě
  - sociální příplatek
  - příspěvek na bydlení
- b) dávky, které náleží bez ohledu na výši příjmu v rodině.
  - rodičovský příspěvek
  - příspěvek na školní pomůcky³⁴
  - dávky péstounské péče
  - porodné
  - pohřebné

³³ Zemanová, J. Burdová, E. Zákon o státní sociální podpoře a některé otázky jeho provádění. Právo a zaměstnání, 1995, č. 7

³⁴ Příspěvek na školní pomůcky je v zákoně řazen mezi dávky náležející bez ohledu na výši příjmu v rodině, ale tím, že je navázán na nárok na přídavek na dítě, jedná se spíše o dávku na příjem rodiny závislou

Všechny tyto dávky jsou peněžité a mají obligatorní charakter, což znamená, že při splnění stanovených podmínek je na ně nárok přímo ze zákona.

V souvislosti s těhotenstvím, porodem a následnou péčí o malé dítě jsou ze systému státní sociální podpory poskytovány tyto dávky:

- porodné
- rodičovský příspěvek

Z ostatních dávek, které sice nejsou primárně určeny ženám v těhotenství a mateřství, ale z hlediska finanční situace rodin s malými dětmi se jedná o dávky významné, je to přídavek na dítě, popř. příspěvek na školní pomůcky.

5.1. Porodné

5.1.1. Pojem a účel

Porodné je obligatorní peněžitou dávkou státní sociální podpory, jejímž smyslem je přispět matce ke krytí zvýšených nákladů vzniklých v souvislosti s narozením dítěte. Je poskytováno bez ohledu na výši příjmu oprávněné osoby.

Porodné nahradilo podporu při narození dítěte, která byla poskytována do přijetí zákona č.117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, jako dávka nemocenského pojištění³⁵.

5.1.2. Podmínky nároku

Nárok na porodné má žena, která dítě porodila. Tento nárok jí vzniká dnem porodu. Nárok ženě vzniká i v případě, že se dítě narodilo mrtvé. Rozhodující je, že se jednalo o porod dítěte.

Nárok na porodné má i otec dítěte, jestliže žena, která dítě porodila, zemřela, a porodné nebylo vyplaceno jí ani jiné osobě. Nerozhoduje, zda má otec dítě v osobní péči. Nárok mu vznikne vždy, pokud do dne uplatnění nároku nebylo porodné vyplaceno jiné osobě.

Podmínkou nároku na porodné není péče o dítě. Nárok tak vznikne i ženě, která se o dítě vůbec nezačala starat a ponechala je ve zdravotnickém zařízení s úmyslem dát souhlas k osvojení. Také se nezkoumá, zda byly peníze opravdu použity na nákup věcí potřebných pro dítě³⁶.

Nárok na porodné má i osoba, která převzala dítě do jednoho roku jeho věku do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Touto trvalou péčí se rozumí osvojení i

³⁵ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2005, 258 s. autor kapitoly Štangová, V.

³⁶ Břeská, N. Burdová, E. Vránová, L. Státní sociální podpora s komentářem a příklady, ANAG, 2007

jakákoli jiná forma svěřen $\acute{\text{y}}$ d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ do p $\acute{\text{e}}$ če nahrazuj $\acute{\text{c}}$ p $\acute{\text{e}}$ či rodič $\acute{\text{u}}$ na z $\acute{\text{a}}$ k $\acute{\text{a}}$ dn $\acute{\text{e}}$ rozhodnut $\acute{\text{y}}$ p $\acute{\text{r}}$ islušn $\acute{\text{e}}$ ho org $\acute{\text{a}}$ nu nap $\acute{\text{r}}$ klad i p $\acute{\text{r}}$ edadop $\acute{\text{c}}$ n $\acute{\text{i}}$ p $\acute{\text{e}}$ če. N $\acute{\text{a}}$ rok j $\acute{\text{i}}$ vznikne i v p $\acute{\text{r}}$ ipad $\acute{\text{e}}$, že p $\acute{\text{r}}$ ed p $\acute{\text{r}}$ evzet $\acute{\text{y}}$ m d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ vznikl n $\acute{\text{a}}$ rok na porodn $\acute{\text{e}}$ matce nebo otci d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$.

N $\acute{\text{a}}$ rok na porodn $\acute{\text{e}}$ vznik $\acute{\text{a}}$ dnem p $\acute{\text{r}}$ evzet $\acute{\text{y}}$ d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$. P $\acute{\text{r}}$ i p $\acute{\text{r}}$ evzet $\acute{\text{y}}$ d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$, jde-li o tot $\acute{\text{e}}$ ž d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$, n $\acute{\text{a}}$ leží jen jednou. Pokud je d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ sv $\acute{\text{e}}$ řeno do p $\acute{\text{e}}$ če manž $\acute{\text{e}}$ l $\acute{\text{u}}$ vznikne n $\acute{\text{a}}$ rok na porodn $\acute{\text{e}}$ jen jednomu z nich. Kter $\acute{\text{y}}$ z nich to bude, z $\acute{\text{a}}$ leží na jejich dohod $\acute{\text{e}}$. Nedohodnou-li se, ur $\acute{\text{c}}$ í org $\acute{\text{a}}$ n, kter $\acute{\text{y}}$ o porodn $\acute{\text{e}}$ m rozhoduje, kter $\acute{\text{e}}$ mu z nich bude d $\acute{\text{a}}$ vka p $\acute{\text{r}}$ izn $\acute{\text{a}}$ na.

V obou p $\acute{\text{r}}$ ipadech mus $\acute{\text{i}}$ b $\acute{\text{y}}$ t opr $\acute{\text{a}}$ v $\acute{\text{n}}$ ěn $\acute{\text{a}}$ osoba stejn $\acute{\text{e}}$ jako u ostatn $\acute{\text{i}}$ ch d $\acute{\text{a}}$ vek st $\acute{\text{a}}$ t $\acute{\text{n}}$ i soci $\acute{\text{a}}$ ln $\acute{\text{i}}$ podpory hl $\acute{\text{a}}$ šena k trval $\acute{\text{e}}$ mu pobytu na $\acute{\text{u}}$ zem $\acute{\text{i}}$ $\acute{\text{C}}$ esk $\acute{\text{e}}$ republiky³⁷. Trval $\acute{\text{y}}$ pobyt d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ ani ostatn $\acute{\text{i}}$ ch $\acute{\text{c}}$ len $\acute{\text{u}}$ rodiny nerozhoduje.

5.1.3. V $\acute{\text{y}}$ še d $\acute{\text{a}}$ vky

V $\acute{\text{y}}$ še porodn $\acute{\text{e}}$ ho je odvozena od $\acute{\text{c}}$ $\acute{\text{a}}$ stky $\acute{\text{z}}$ ivotn $\acute{\text{i}}$ ho minima d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ do 6 let v $\acute{\text{e}}$ ku, a to formou n $\acute{\text{a}}$ sobku z $\acute{\text{a}}$ visej $\acute{\text{c}}$ ího na tom, zda šlo o porod jednoho d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ nebo o porod dvou a v $\acute{\text{i}}$ ce d $\acute{\text{e}}$ t $\acute{\text{i}}$.

Od 1. ledna 2007 v $\acute{\text{y}}$ še porodn $\acute{\text{e}}$ ho p $\acute{\text{r}}$ i porodu nebo p $\acute{\text{r}}$ evzet $\acute{\text{y}}$ d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ $\acute{\text{c}}$ in $\acute{\text{i}}$:

- u jednoho d $\acute{\text{i}}$ t $\acute{\text{e}}$ 17 760 K $\acute{\text{c}}$
- u dvoj $\acute{\text{c}}$ at 53 120 K $\acute{\text{c}}$
- troj $\acute{\text{c}}$ at a v $\acute{\text{i}}$ ce sou $\acute{\text{c}}$ et $\acute{\text{c}}$ $\acute{\text{a}}$ stek 1 600 K $\acute{\text{c}}$ odpov $\acute{\text{i}}$ daj $\acute{\text{c}}$ í po $\acute{\text{c}}$ tu narozen $\acute{\text{y}}$ ch $\acute{\text{c}}$ i p $\acute{\text{r}}$ evzat $\acute{\text{y}}$ ch d $\acute{\text{e}}$ t $\acute{\text{i}}$ vyn $\acute{\text{a}}$ soben $\acute{\text{y}}$ koeficientem 15.

Porodn $\acute{\text{e}}$ se vypl $\acute{\text{a}}$ c $\acute{\text{i}}$ jednor $\acute{\text{a}}$ zov $\acute{\text{e}}$. Mus $\acute{\text{i}}$ b $\acute{\text{y}}$ t vyplaceno nejpozd $\acute{\text{e}}$ ji do konce kalend $\acute{\text{a}}$ r $\acute{\text{n}}$ iho m $\acute{\text{e}}$ s $\acute{\text{i}}$ ce n $\acute{\text{a}}$ sleduj $\acute{\text{c}}$ ího po m $\acute{\text{e}}$ s $\acute{\text{i}}$ ci, v n $\acute{\text{e}}$ mž bylo p $\acute{\text{r}}$ izn $\acute{\text{a}}$ no.

³⁷ § 3 z $\acute{\text{a}}$ kona $\acute{\text{c}}$. 117/1995 Sb., o st $\acute{\text{a}}$ t $\acute{\text{n}}$ i soci $\acute{\text{a}}$ ln $\acute{\text{i}}$ podpore, ve zn $\acute{\text{e}}$ n $\acute{\text{i}}$ pozd $\acute{\text{e}}$ j $\acute{\text{s}}$ ich p $\acute{\text{r}}$ edpis $\acute{\text{u}}$

5.1.4. Uplatnění nároku a poskytování dávky

O porodné se žádá na příslušném úřadě státní sociální podpory v místě trvalého bydliště. Žádost se dokládá rodným listem dítěte. V případě mrtvě narozeného dítěte se skutečnost porodu dokládá potvrzením matriky. Pokud narozené dítě není občanem České republiky, prokáže oprávněná osoba jeho narození jiným způsobem. Nárok na dávku musí být uplatněn do jednoho roku ode dne narození nebo převzetí dítěte do péče, jinak zaniká.

5.2. Rodičovský příspěvek

5.2.1. Pojem a účel

Rodičovský příspěvek je peněžitá opakující se obligatorní dávka státní sociální podpory, jejímž účelem je umožnit rodiči, aby se celodenně věnoval péči o malé dítě. Stát se jejím poskytováním částečně podílí na úhradě nákladů potřebných k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb tohoto rodiče³⁸. Je dávkou, jejíž poskytování není závislé na výši příjmů příjemce dávky ani jeho rodiny.

5.2.2. Podmínky nároku

Na rodičovský příspěvek má nárok rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do čtyř let věku nebo do sedmi let věku, jde-li o dítě, které je dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené.

Za rodiče se pro nárok na rodičovský příspěvek považuje i osoba, které bylo dítě svěřeno rozhodnutím příslušného orgánu do péče, osoba pečující o osvojené dítě nebo o dítě, jehož rodič zemřel, a dále osoba pečující o dítě manžela.

Řádnou, celodenní a osobní péčí je třeba vykládat jako péči o dítě v rodině obvyklou, kterou takové dítě vyžaduje, a která dostatečně zajišťuje jeho duševní a fyzický vývoj. V této souvislosti zákon upravuje určitá omezení týkající se umístění dítěte v jeslích, mateřské škole nebo jiném obdobném zařízení pro péči o dítě. Rodičovský příspěvek náleží, jestliže:

- dítě, které nedosáhlo tří let věku, navštěvuje jesle nebo jiné obdobné zařízení pro děti nejvýše pět kalendářních dnů v kalendářním měsíci,

³⁸ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 3. vydání Praha : C.H.Beck, 2005, 251 s. autor kapitoly Štangová, V.

- dítě, které dovršilo tři let věku, pravidelně navštěvuje mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně,
- dítě pravidelně navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo speciální mateřskou školu nebo jesle se zaměřením na vady zraku, sluchu, řeči a na děti tělesně postižené a mentálně retardované v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně,
- dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené pravidelně navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně,
- dítě navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně a jestliže stupeň zdravotního postižení zraku nebo sluchu obou rodičů (osamělého rodiče) je v rozsahu 50 % a více.

Pokud dojde v některém kalendářním měsíci k překročení výše uvedených omezení, nedojde k zániku nároku na tuto dávku, ale pouze k zániku nároku na její výplatu. Nárok na dávku, pokud jsou splněny ostatní podmínky, trvá.

Podmínka osobní celodenní a řádné péče se pro nárok na rodičovský příspěvek zkoumá jen u dítěte, které zakládá nárok na tuto dávku. Příkladem je situace, kdy žena pečuje o dvě děti ve věku jednoho roku a tří let. O mladší dítě pečuje řádně a celodenně, starší dítě navštěvuje každodenně mateřskou školu. Protože rodičovský příspěvek pobírá na mladší z nich, na starší dítě se nevztahují zákonná omezení a může navštěvovat jesle, školku nebo jiné obdobné zařízení neomezeně.

Jak již bylo uvedeno, nárok na rodičovský příspěvek má rodič pouze v případě, že jeho osobní a celodenní péče o dítě trvá po celý kalendářní měsíc.

V řadě případů by ale vyžadování splnění této podmínky bylo nepřiměřené tvrdé nebo by je rodič vůbec nemohl splnit. Proto zákon taxativně vyjmenovává případy, kdy se podmínka osobní celodenní péče o dítě po celý kalendářní měsíc považuje za splněnou, i když tomu tak ve skutečnosti nebylo. Jedná se například o kalendářní měsíc, v němž se dítě narodilo nebo kalendářní měsíc, v němž osoba dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu nebo kalendářní měsíc, v němž dítě dovršilo stanoveného věku³⁹.

Rodič neztrácí nárok na rodičovský příspěvek ani v případě, kdy je výdělečně činný nebo se studiem soustavně připravuje na budoucí povolání (nejde-li o studium za trvání služebního poměru příslušníků ozbrojených sil). Podmínkou je, aby rodič po tuto dobu zajistil péči o dítě jinou zletilou osobou.

Je-li rodič pobírající rodičovský příspěvek nebo dítě, která zakládá nárok na tuto dávku, ze zdravotních důvodů v ústavní péči zdravotnického zařízení déle než tři kalendářní měsíce, rodičovský příspěvek nenáleží od čtvrtého kalendářního měsíce trvání této skutečnosti.

Další podmínkou, která musí být splněna, aby vznikl nárok na rodičovský příspěvek, je trvalý pobyt oprávněné osoby na území České republiky⁴⁰. Ostatní osoby tvořící rodinu, tj. manžel a dítě zakládající nárok na tento příspěvek, popř. další dítě nebo děti, už tuto podmínku splňovat nemusí.

Rodičovský příspěvek může být přiznán jak matce tak otci dítěte. Při péči o totéž dítě náleží rodičovský příspěvek jen jednou, a to rodiči určenému na základě dohody rodičů. Je-li v rodině více dětí zakládajících nárok na tuto dávku, náleží při péči o tyto děti rodičovský příspěvek jen jednomu z rodičů, a to rodiči určenému na základě jejich dohody. Pokud by se nedohodli, určí úřad státní sociální podpory, který o rodičovském příspěvku rozhoduje, kterému z rodičů tuto dávku přizná.

³⁹ Břeská, N. Burdová, E. Vránová, L. Státní sociální podpora s komentářem a příklady, ANAG, 2007

⁴⁰ § 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Rodičovský příspěvek ale nenáleží, jestliže v rodině druhý z rodičů má po celý kalendářní měsíc nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo peněžitou pomoc poskytovanou podle předpisů nemocenského pojištění, a to v době od narození dítěte.

Nárok na rodičovský příspěvek má i odsouzená žena po dobu, po kterou pečuje o dítě na základě povolení, které jí bylo vydáno na žádost, aby ve výkonu trestu měla u sebe a starala se o své dítě⁴¹.

5.2.3. Výše dávky

Rodičovský příspěvek náleží ve výši odpovídající 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytuje. Pro rok 2007 se tedy vychází z průměrné mzdy roku 2005 a rodičovský příspěvek činí 7582 Kč měsíčně.

Rodičovský příspěvek náleží měsíčně buď v plné výši nebo v částce nižší, a to ve výši rozdílu mezi rodičovským příspěvkem a některými v dávkami nemocenského pojištění, jimiž jsou peněžitá pomoc v mateřství a nemocenské poskytované v souvislosti s porodem. I když má rodič na výše uvedené dávky nemocenského pojištění nárok jen po část kalendářního měsíce, náleží mu rodičovský příspěvek v plné výši.

Zákon též upravuje situaci, kdy dochází k souběhu rodičovského příspěvku s příspěvkem na péči⁴² osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby z důvodu nepříznivého zdravotního stavu, jsou-li poskytovány rodiči současně z důvodu péče o totéž dítě. Důvodem této úpravy je skutečnost, že obě dávky jsou ve svých

⁴¹ § 54 odst. 4 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

⁴² Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby za účelem zajištění potřebné pomoci. Výše příspěvku je stanovena podle stupně závislosti a věku osoby. Podmínky jeho poskytování upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

principech obdobné, protože základní podmínkou na jejich přiznání je osobní celodenní a řádná péče o dítě. Pokud náleží příspěvek na péči alespoň po část kalendářního měsíce, náleží rodičovský příspěvek ve výši jedné poloviny. Zároveň ale musí po krácení z rodičovského příspěvku zůstat nejméně částka odpovídající rozdílu mezi těmito dávkami⁴³. Například pokud oprávněná osoba pobírá rodičovský příspěvek v plné výši 7582 Kč, a na totéž dítě byl přiznán příspěvek na péči ve výši 3000 Kč, nebude rodičovský příspěvek činit 3791 Kč (tedy jednu polovinu), ale 4582 Kč.

5.2.4. Doba poskytování

Rodičovský příspěvek je poskytován matkám a otcům zpravidla po dobu rodičovské dovolené. Zaměstnavatel je povinen jí poskytnout v rozsahu, o jaký rodiče požádají, maximálně do věku tří let dítěte. Rodičovský příspěvek může být ale poskytován i po skončení rodičovské dovolené, a to až do čtyř, případně sedmi let věku dítěte.

Rodičovský příspěvek se vyplácí měsíčně po uplynutí kalendářního měsíce, za který náleží, nejpozději ale do konce kalendářního měsíce následujícího po tomto měsíci.

5.2.5. Uplatnění nároku

O rodičovský příspěvek se žádá na příslušném úřadě státní sociální podpory v místě trvalého bydliště. Nárok na dávku nezaniká uplynutím času. Ale nárok na výplatu zaniká uplynutím tří měsíců ode dne, od kterého dávka nebo její část náleží. Tato lhůta neplatí v případě, kdy byl příspěvek například přiznán nebo vyplacen v nižší částce nebo přiznán později. Zde je stanovena lhůta tříletá.

---

⁴³ § 32 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

5.3. Ostatní dávky

5.3.1. Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je obligatorní opakující se peněžitá dávka státní sociální podpory, která je určena nezaopatřeným dětem. Účelem jejího poskytování je přispět rodině ke krytí nákladů spojených s výchovou a výživou těchto dětí.

Přídavek na dítě je poskytován ve třech úrovních závislých na výši příjmu dítěte a osob s ním pro tyto účely společně posuzovaných. Tento příjem se zjišťuje za předchozí kalendářní rok. Nezaopatřené dítě má tak nárok na tuto dávku:

- ve zvýšené výměře - ve výši 0,36násobku částky životního minima dítěte, jestliže příjem rodiny v rozhodném období nepřesáhl 1,5násobek částky životního minima rodiny
- v základní výměře - ve výši 0,31násobku částky životního minima dítěte, jestliže příjem rodiny v rozhodném období převyšuje 1,50násobek částky životního minima rodiny, ale není vyšší než 2,4násobek částky životního minima rodiny
- ve snížené výměře - ve výši 0,16násobku částky životního minima dítěte, jestliže příjem rodiny v rozhodném období převyšuje 2,4násobek částky životního minima rodiny, ale není vyšší než 4,0násobek částky životního minima rodiny

Rodiny s příjmem vyšším než je čtyřnásobek částky životního minima rodiny na přídavek na dítě nemají nárok.

Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc je stanovena násobkem částky životního minima na osobní potřeby dítěte. Od 1. ledna 2007 činí měsíčně částku:

	ve snížené výměře	v základní výměře	ve zvýšené výměře
▪ u dítěte do 6 let	256 Kč	496 Kč	576 Kč
▪ u dítěte od 6 do 10 let	314 Kč	608 Kč	706 Kč
▪ u dítěte od 15 do 26 let	360 Kč	698 Kč	810 Kč

Přídavek na dítě je dávkou, která je nárokem nezaopatřeného dítěte. Do dosažení zletilosti dítěte žádá o tuto dávku zákonný zástupce dítěte nebo osoba, která je soudem nebo zákonem zmocněna za dítě jednat, například pěstoun nebo poručník. Vyplácí se tomu, kdo o dítě osobně pečuje, a to do konce kalendářního měsíce, v němž toto dítě dovršilo zletilosti. Po dosažení zletilosti musí o dávku žádat samo nezaopatřené dítě a dávka se vyplácí přímo jemu, a to od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž dovršilo zletilosti.

V případě umístění dítěte v ústavu (zařízení) pro péči o dítě nebo mládež, pokud jde o ústav, v němž se dítěti poskytuje plné přímé zaopatření (čimž se rozumí strava, ubytování, ošacení), se dávka vyplácí tomuto ústavu. Pokud doba pobytu dítěte je přerušena na celý kalendářní měsíc, vyplatí ústav (zařízení) přídavek na dítě osobě, která má dítě, jemuž tento přídavek náleží, po tuto dobu v přímém zaopatření.

Pro zjištění splnění podmínek nároku i pro výši dávky se zkoumá příjem dítěte a osob s ním pro tyto účely společně posuzovaných⁴⁴. Oprávněná osoba je povinna vždy do konce měsíce září prokázat výši příjmu za předchozí kalendářní rok. Pokud tak neučiní, přestane se dávka vyplácet. Není-li tento příjem prokázán ani do konce měsíce října, nárok na dávku zaniká. Pokud prokáže příjmy dodatečně v rámci promlčecí lhůty, dávka jí bude nejdéle za dobu tří měsíců, doplacena.

⁴⁴ § 7 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Nárok na dávku nezaniká uplynutím času. Nárok na výplatu dávky nebo její části, zaniká uplynutím tří měsíců ode dne, od kterého dávka nebo její část náleží.

5.3.2. Příspěvek na školní pomůcky

Příspěvek na školní pomůcky (tzv. „pastelkovně“) byl zaveden v březnu 2006 zákonem č. 113/2006 Sb., kterým se změnil zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Účelem této nové dávky státní sociální podpory je přispět ke krytí mimořádných výdajů rodin s dětmi, které začínají plnit povinnou školní docházku.

Příspěvek na školní pomůcky se poskytuje jednorázově dítěti za podmínky, že má nárok na přídavek na dítě za měsíc květen roku, ve kterém bylo přihlášeno k zápisu k povinné školní docházce⁴⁵, pokud nedošlo do června k odkladu této docházky.

Výše příspěvku na školní pomůcky činí 1000 Kč.

Příspěvek na školní pomůcky náleží dítěti jen jednou. Dávka se vyplácí nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla dávka přiznána. Nárok na tuto dávku zaniká, nebyl-li uplatněn do jednoho roku ode dne 1. června roku, ve kterém nárok vznikl.

---

⁴⁵ § 36 a 37 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon), ve znění pozdějších předpisů

5.4. Další podmínky k uplatnění nároku na dávky státní sociální podpory

Nárok na výše uvedené dávky státní sociální podpory vzniká splněním všech zákonem stanovených podmínek, a to dnem splnění časově poslední podmínky. Pro vznik nároku na výplatu dávky je třeba vedle splnění podmínek pro vznik nároku, vždy podat žádost o přiznání této dávky. Žádost musí být podána na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí, a musí obsahovat zákonem stanovené náležitosti.

Podmínkou nároku na výplatu dávky je dále písemný souhlas oprávněné osoby (popř. společně s ní posuzovaných osob) s tím, aby státní orgány a další právnické a fyzické osoby sdělily orgánům státní sociální podpory a Ministerstvu práce a sociálních věcí, pokud o této dávce rozhodují, vyplácejí ji nebo kontrolují, potřebné údaje, a to v rozsahu nutném pro k ověření uváděných údajů a rozhodování o dávce, její výši a výplatě.

O dávce rozhodují a její výplatu provádějí úřady státní sociální podpory, jimiž jsou dle místa trvalého pobytu oprávněné osoby úřady práce nebo v Praze úřady městských částí.

V řízení se postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, s odchylkami stanovenými v zákoně č. 117/1995 o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

5.5. Některé změny právní úpravy dávek státní sociální podpory

Přijetím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, dochází od 1. ledna 2008 k některým níže uvedeným změnám v poskytování dávek státní sociální podpory.

a) Porodné

Porodné se nově vyplácí v pevné výši v částce 13 000 Kč na každé narozené dítě.

b) Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek se nově poskytuje tak, že rodič má možnost se rozhodnout, po jakou dobu a v jaké výši mu bude tato dávka poskytována. Důvodem této změny je mimo jiné snaha umožnit rodičům lépe skloubit své rodičovské povinnosti a profesní kariéru.

Stejně jako podle dosavadní právní úpravy bude podmínkou vzniku nároku na rodičovský příspěvek osobní celodenní a řádná péče rodiče o dítě po celý kalendářní měsíc.

Rodič pečující o dítě, bude mít možnost výběru z těchto variant:

- *1. varianta - rychlejší čerpání do 24 měsíců věku dítěte ve zvýšené výměře*

Podmínkou výběru této varianty je, aby rodiči vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství (peněžitou pomoc) z důvodu porodu nebo převzetí dítěte zakládajícího nárok na tuto dávku, a to ve výši nejméně 380 Kč za kalendářní den. A současně, aby písemně sdělil své rozhodnutí pobírat rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře. To musí učinit nejpozději v kalendářním měsíci následujícím po měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne věku 22 týdnů, resp. ve kterém současně narozené děti dosáhnou věku 31 týdnů.

- *2. varianta - klasické čerpání do 36 měsíců věku dítěte v základní výměře*

V této variantě je rodičovský příspěvek poskytován až do 21 měsíců věku dítěte, pokud se rodič nerozhodne pro první variantu nebo nesplní podmínku výše peněžité pomoci v mateřství. Poté má mít rodič opět možnost zvolit si délku doby poskytování a výši této dávky. O tuto variantu musí rodič požádat nejpozději v kalendářním měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne 21 měsíců věku.

- *3. varianta – pomalejší čerpání v základní výměře do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře do 48 měsíců věku dítěte*

V této variantě bude pobírat rodičovský příspěvek rodič, který neměl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nevyužil možnost volby čerpání do dvou nebo tří let věku dítěte.

Při péči o dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě zůstává rodiči zachován nárok na rodičovský příspěvek do 7 let věku dítěte v základní výměře bez ohledu na zvolenou možnost čerpání této dávky před posouzením zdravotního stavu dítěte.

Výměry stanovené v pevných částkách činí:

- zvýšená 11 400 Kč
- základní 7 600 Kč
- snížená 3 800 Kč

Volba doby a výše čerpání rodičovského příspěvku se vztahuje vždy k nejmladšímu dítěti v rodině. Vybraná možnost čerpání je již nezměnitelná a není možno jí uplatňovat zpětně, a to ani při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku. Volba nároku se provádí na základě písemné žádosti podané úřadu státní sociální podpory, která o dávce a volbě nároku rozhoduje.

Zákon, tak jako ve stávající právní úpravě, taxativně vyjmenovává, kdy se podmínka péče o dítě po celý kalendářní měsíc považuje za splněnou, i když tomu ve skutečnosti není. Oproti dosavadní úpravě se navíc jedná i o kalendářní měsíc, ve kterém rodič převzal do své péče dítě od osoby, které bylo toto dítě předtím svěřeno do náhradní rodinné péče.

Rodič, pečující o dítě, které je v době účinnosti zákona mladší 22 týdnů si může zvolit variantu čerpání rodičovského příspěvku. Rodič, pečující o dítě, které je v době účinnosti zákona starší 21 měsíců a mladší 3 let věku bude pobírat rodičovský příspěvek v základní výměře do 3 let věku dítěte a následně rodičovský příspěvek ve snížené výměře do 4 let věku dítěte. Rodič, pečující o dítě, které je v době účinnosti zákona starší 3 let, bude pobírat rodičovský příspěvek ve snížené výměře do 4 let věku dítěte.

c) Přídavek na dítě

Nárok na přídavek na dítě je i nadále vázán na výši příjmu v rodině, jehož výše je odvozována od životního minima rodiny vynásobené stanoveným koeficientem. Nárok na tuto dávku mají rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima.

Přídavek na dítě se vyplácí ve třech výších podle věku dítěte.

- 0 – 6 let věku dítěte 500 Kč
- 6 – 15 let věku dítěte 610 Kč
- 15 – 26 let věku dítěte 700 Kč

d) Příspěvek na školní pomůcky se ruší.

6. Ochrana těhotných žen a rodičů pečujících o malé děti v pracovněprávních vztazích

Těhotenství, mateřství a plnění rodičovských povinností mají značný vliv i na pracovněprávní vztahy. Ochranu těhotných žen a matek, popř. otců upravuje především zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o zvláštní pracovní podmínky, které jim zajišťují v tomto období potřebnou zvýšenou ochranu, jak pokud jde o vlastní podmínky výkonu jejich práce, tak omezením možnosti rozvázání pracovního poměru.

a) Mateřská a rodičovská dovolená

Mateřská a rodičovská dovolená představují jeden z nejdůležitějších prvků pracovněprávní ochrany zaměřené na podporu rodin a rodičovství. Zákoník práce stanovuje povinnost zaměstnavatele poskytnout ženě v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřskou dovolenou, a k prohloubení péče o dítě pak ženě nebo muži na jejich žádost rodičovskou dovolenou.

Doba čerpání mateřské i rodičovské dovolené je považována za důležitou osobní překážku v práci, po kterou jsou žena či muž omluveni z nepřítomnosti v práci. Náhrada mzdy nepřisluší.

Nástup a rozsah poskytování mateřské dovolené se shoduje s úpravou poskytování peněžité pomoci v mateřství. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otcí od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký o ni požádají, maximálně do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let. Nemusí být čerpána v celku.

O poskytnutí mateřské dovolené nemusí žena zaměstnavatele žádat. Zaměstnavatel je povinen poskytnout jí mateřskou dovolenou i bez její žádosti, postačí, když mu nástup oznámí. O rodičovskou dovolenou je nutno zaměstnavatele požádat.

Doba čerpání mateřské dovolené se pro účely dovolené na zotavenou posuzuje jako výkon práce, tzn. že tato doba se započítává do dnů podmiňujících vznik nároku na dovolenou. Požádá-li žena zaměstnavatele o poskytnutí dovolené tak, aby navazovala bezprostředně na skončení mateřské dovolené, je zaměstnavatel povinen její žádosti vyhovět. Obdobně se to posuzuje u muže po dobu poskytování peněžité pomoci. Rodičovská dovolená se pro účely dovolené na zotavenou posuzuje jako doba zmeškaná.

Vrátí-li se žena do zaměstnání po skončení mateřské dovolené nebo muž po skončení rodičovské dovolené v rozsahu doby, po kterou je žena oprávněna čerpat mateřskou dovolenou, je zaměstnavatel povinen zařadit je na jejich původní práci a pracoviště. Není-li to možné proto, že tato práce odpadla nebo pracoviště bylo zrušeno, musí je zaměstnavatel zařadit na jinou práci odpovídající pracovní smlouvě. Žena, která se vrací do zaměstnání po skončení rodičovské dovolené, stejně jako muž po skončení rodičovské dovolené v rozsahu doby rodičovské dovolené ženy, musí být zařazen na druh práce dohodnutý v pracovní smlouvě.

V době, kdy žena čerpá mateřskou dovolenou, může muž čerpat rodičovskou dovolenou. Rodičovskou dovolenou mohou muž i žena čerpat také současně.

b) Zákazy některých prací a povinné převedení na jinou práci

Těhotné ženy, ženy, které kojí, nebo matky dětí mladších než devět měsíců nesmějí vykonávat některé práce, jejichž výkon podle současných znalostí a zkušeností může snížit plodnost ženy a ohrozit její mateřské poslání. Tyto ženy nesmějí být zaměstnávány též pracemi, které podle lékařského posudku ohrožují jejich těhotenství nebo mateřství. Jde o zákazy, které platí i proti vůli ženy, takže i kdyby s jejich výkonem souhlasila, zaměstnavatel ji nesmí těmito pracemi zaměstnávat a má povinnost převést ji dočasně na práci, která je pro ni vhodná vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu i pokud možno její kvalifikaci a při níž může dosahovat stejného výdělku jako na dosavadní práci.

Zaměstnavatel je dále povinen vyhovět žádosti těhotné ženy, ženy, která kojí, nebo matky do konce devátého měsíce po porodu, která pracuje v noci, o zařazení na denní práci.

Po odpadnutí důvodu, pro který byla žena převedena, je zaměstnavatel povinen zařadit ji zpět na její práci a pracoviště. Není-li to z vážných provozních důvodů možné, musí být žena převedena na jinou práci odpovídající pracovní smlouvě.

c) Úprava pracovní doby

Pokud žena nebo muž pečující o dítě mladší 15 let nebo těhotná žena požádá o kratší pracovní dobu nebo o jinou vhodnou úpravu pracovní doby, je zaměstnavatel povinen její žádosti vyhovět, nebrání-li tomu vážné provozní důvody. Mzda pak odpovídá této kratší pracovní době.

Zaměstnavatel je také povinen při zařazování zaměstnanců do směn přihlížet k potřebám žen a mužů pečujících o děti. Rovněž nesmí zaměstnávat těhotné ženy a ženy nebo muže, kteří pečují o dítě mladší než jeden rok, prací přesčas.

d) Přestávky na kojení

Ženě, která kojí, je zaměstnavatel povinen poskytnout kromě přestávek v práci zvláštní přestávky ke kojení. Pokud tato žena pracuje po stanovenou týdenní pracovní dobu, přísluší jí na každé dítě do konce jednoho roku jeho věku dvě půlhodinové přestávky, a v dalších třech měsících jedna půlhodinová přestávka za směnu. Pracuje-li po kratší pracovní dobu, avšak alespoň polovinu stanovené týdenní pracovní doby, přísluší jí pouze jedna půlhodinová přestávka, a to na každé dítě do konce jednoho roku jeho věku.

Přestávky ke kojení se započítávají do pracovní doby a poskytuje se za ně náhrada mzdy ve výši průměrného výdělku.

e) Pracovní cesty a přeložení

Těhotné ženy, ženy nebo muži pečující o děti do věku 8 let a osamělé ženy nebo muži pečující o dítě do věku 15 let smějí být vysílány na pracovní cestu mimo obvod obce svého pracoviště nebo bydliště jen se svým souhlasem. Zaměstnavatel je může přeložit k výkonu práce do jiného místa než bylo sjednáno v pracovní smlouvě pouze na jejich žádost.

f) Rozvázání pracovního poměru

Rozvázat pracovní poměr výpovědí s těhotnou ženou, ženou na mateřské nebo rodičovské dovolené a s mužem na rodičovské dovolené může zaměstnavatel jen v případě, že se zaměstnavatel nebo jeho část ruší, nebo se zaměstnavatel nebo jeho část přemísťuje (neplatí, jestliže se zaměstnavatel přemísťuje v mezích míst výkonu práce, ve kterých má být práce podle pracovní smlouvy vykonávána).

S těhotnou ženou lze navíc rozvázat pracovní poměr ze strany zaměstnavatele, pokud porušila pracovní kázeň zvláště hrubým způsobem⁴⁶.

---

⁴⁶ Srov. § 53 a 54 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

7. Koordinace národních systémů sociálního zabezpečení a základní principy jimiž se řídí

Jedním ze základních principů Evropské unie je právo občanů na volný pohyb. Pro oblast sociálního zabezpečení z toho vyplývá povinnost členských států zacházet s migrujícími občany členských států Evropské unie a zemí Evropského hospodářského prostoru stejně jako s vlastními státními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v jednotlivých členských zemích.

Z důvodu různorodosti sociálních systémů členských států Evropské unie, které jsou založeny na odlišných principech a mají i různá institucionální uspořádání, nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů, ale pouze k jejich koordinaci. Koordinace ponechává národní předpisy beze změn. Nahrazují se pouze ta národní pravidla, která jsou pro migrující občany nevýhodná. Pro tyto případy vytváří EU pravidla vlastní – koordinační.

Významnými dokumenty v této oblasti jsou níže uvedené nařízení, která upravují sociální aspekty migrace výdělečně činných osob (i studujících) a jejich rodinných příslušníků po zemích Evropské unie s cílem zabezpečit jejich práva získána na území různých členských států⁴⁷.

- Nařízení Rady (EHS) 1408/71 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství
- Nařízení Rady (EHS) 574/72 stanovující postup provádění Nařízení (EHS) 1408/71 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby

⁴⁷ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení, 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2005, 63 s. autor kapitoly Tröster, P.

zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství (tzv. Koordinační nařízení)

- Nařízení rady (ES) 859/03, kterým se rozšiřuje používání Nařízení (EHS) 1408/71 a Nařízení (EHS) 574/72 na občany třetích zemí, kterých se tato ustanovení dosud netýkala výhradně z důvodu jejich občanství

Tato nařízení upravují osobní i věcný rozsah dávek, na které se vztahují, a to včetně dávek v mateřství. Určují, právem kterého státu se řídí přiznání a výplata dávek. Jsou přímo závazné a nadřazené zákonům členských států.

Koordinace je založena na 4 základních principech, které pro migrující pracovníky znamenají následující:

- *princip rovného zacházení* - migrující osoby podléhají na území členských států v zásadě stejným povinnostem a užívají stejných výhod jako státní příslušníci dotyčného státu
- *princip aplikace právního řádu jediného státu* - obecně platí, že se uplatňuje legislativa země, kde zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná pracuje bez ohledu na místo jejího trvalého pobytu
- *princip sčítání dob pojištění* - umožňuje pro získání nároku na dávky tam, kde to připadá v úvahu, přihlídnout i k dobám pojištění získaným v jiných členských státech. Pro dávky v mateřství je tento princip, vzhledem k podmínce tzv. čekací doby pro nárok na tyto dávky, velice důležitý
- *princip zachování nabytých práv* - zajišťuje migrujícím osobám výplatu dávek nejenom ve státě, kde získal na dávky nárok, ale do kteréhokoliv jiného členského státu.

V případě těhotenství a mateřství obvykle platí, že nárok na dávky v mateřství vyplývá z předchozí doby sociálního pojištění a kompetentním je pak

stát, kde byla žena naposledy před vznikem nároku zaměstnána (pojištěna). Naproti tomu dávky v rodičovství závisí při jejich čerpání na rodinné situaci, skladbě rodiny apod. V mnoha státech v případě úplné rodiny, pokud je manželka tzv. závislou osobou (například v období čerpání rodičovské dovolené), hradí za manželku sociální a zdravotní pojištění stát, v němž je pojištěn pracující manžel. V daném období je pak tento stát kompetentní také k pojištění nezaopatřených dětí rodiny. Dávky státní sociální podpory a nároky na ně mohou také záviset na společném bydlišti posuzovaných osob.

8. Obecné srovnání zabezpečení žen v těhotenství a mateřství v některých členských státech Evropské unie

Každý stát má svůj vlastní systém sociálního zabezpečení. Rozdíly v těchto systémech v rámci Evropské unie závisí zejména na historických tradicích, ekonomické a politické situaci v jednotlivých státech. V oblasti zabezpečení žen v těhotenství a mateřství a s tím související podpory rodin s malými dětmi jsou mezi jednotlivými členskými státy značné odlišnosti. Zabezpečení zde probíhá nejen formou peněžitých dávek, ale například formou daňových úlev, možností využívat flexibilních a zkrácených pracovních úvazků, nabídkou služeb péče o malé děti. Z těchto důvodů je obtížné a zavádějící srovnávat jednotlivé dávky v této souvislosti poskytované. Obecně lze ale říci, že ve všech členských státech Evropské unie je poskytována v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím nějaká forma finanční a právní ochrany.

Ve většině států je upravena situace, kdy dosavadní zaměstnání ženy ohrožuje její těhotenství. Zaměstnavatel je pak povinen tuto ženu převést na jinou práci. Pokud taková práce není k dispozici, má žena nárok například na dávku sociálního pojištění (Španělsko), speciální dávku v mateřství (Finsko) nebo je žena z výkonu práce uvolněna se zachováním nároku na mzdu (Francie).

V naprosté většině členských států existuje institut mateřské dovolené, ke které se váže peněžitý příspěvek. Ve většině států je podmínkou nároku na tento příspěvek minimální předchozí doba účasti na pojištění, výkonu zaměstnání, pobyt na území státu. Z dalších častých podmínek lze zmínit například zákaz pobírání příjmů z výdělečné činnosti (Rakousko). Obvykle je upravena doba pobírání peněžité dávky před a po porodu a povinnost ženy nastoupit na mateřskou dovolenou ve stanovenou dobu před porodem (například 4 týdny před a 24 týdnů po porodu v Dánsku). Délka pobírání peněžité dávky je stanovena většinou v týdnech a pohybuje se v rozmezí od 14 do 28 týdnů. Řada států stanoví výhodnější délku s přihlédnutím k narození více dětí (Německo, Španělsko), ke skutečnosti,

kolikátým dítětem v rodině toto narozené dítě je (Francie). Výše dávky je stanovena příslušnou sazbou z příjmů v rozhodném období a zpravidla ve stejné výši po celé období pobírání této dávky (výjimkou je například Velká Británie, Belgie).

V některých státech existuje i institut otcovské dovolené, jejíž cílem je umožnit otci zůstat doma se ženou a podílet se na péči o narozené dítě. Dávku lze čerpat většinou v rozsahu několika dní, zpravidla brzy po porodu (například 2 týdny v Dánsku, 11 dní ve Francii).

Většina států Evropské unie také poskytuje dávku při narození dítěte. Tato dávka je poskytována buď jednorázově (Belgie, Maďarsko) nebo jako dávka opakující se (Dánsko), popřípadě se rodiče mohou rozhodnout mezi dávkou peněžitou nebo věcnou. Dávka je buď poskytována ve stejné výši na každé narozené dítě nebo v různé výši v závislosti na pořadí dítěte (Belgie).

Po vyčerpání mateřské dovolené má ve většině států žena popřípadě muž nárok na další omluvené pracovní volno bez nároku na náhradu mzdy – rodičovskou dovolenou. Při splnění podmínek stanovených právními předpisy mají v této době nárok rodičovský příspěvek. Délka čerpání rodičovské dovolené je opět rozdílná. Kratší je poskytována například ve Velké Británii (13 týdnů), Finsku (158 pracovních dní). Delší pak ve Francii, Maďarsku (do tří let věku dítěte). Ve většině zemí je nabízena variabilita jejího čerpání.

9. Právní úprava dávek poskytovaných ženám v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím ve Slovenské republice - srovnání

9.1. Dávky poskytované ze systému nemocenského pojištění⁴⁸

a) Vyrovňovací dávka

Vyrovňovací dávka, stejně jako u nás poskytovaný vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, náleží zaměstnankyni, která vykonávala práci, která je těhotným ženám nebo matkám do konce devátého měsíce po porodu zakázána nebo ohrožuje její těhotenství nebo mateřství, a je proto dočasně převedena na jinou práci, při níž dosahují bez svého zavinění nižšího příjmu než při práci, kterou vykonávala před přeřazením.

Podmínky nároku na tuto dávku jsou obdobné jako u vyrovnacího příspěvku v těhotenství a mateřství, a to:

- přeřazení na jinou práci během těhotenství nebo mateřství
- trvání nemocenského pojištění
- existence příjmu, který se považuje za vyměřovací základ

Vyrovňovací dávka je poskytována za celý kalendářní měsíc, a to i tehdy, pokud byla žena přeřazena na jinou práci nebo přeřazení skončilo během kalendářního měsíce.

Výše vyrovnávací dávky činí:

- 55% z rozdílu mezi měsíčním vyměřovacím základem, kterým je 30,4167násobek denního vyměřovacího základu a vyměřovacím základem, ze kterého žena platí pojistné na nemocenské pojištění v jednotlivých kalendářních měsících po přeřazení na jinou práci
- 55% z rozdílu mezi poměrnou částí měsíčního vyměřovacího základu a vyměřovacím základem, ze kterého žena platí pojistné na nemocenské

⁴⁸ Čerpáno z www.socpoist.sk, internetové stránky Sociálnej poisťovne

pojištění v jednotlivých kalendářních měsících po přeřazení na jinou práci, pokud žena v kalendářním měsíci, za která má nárok na vyrovnací dávku, nevykonávala práci, za kterou má příjem, který se považuje za vyměřovací základ, po celý kalendářní měsíc⁴⁹.

Nárok na tuto dávku nezávisí na tom, zda zaměstnavatel plní svou povinnost platit a odvádět pojistné na nemocenské pojištění.

b) Mateřská

Mateřská je dávkou poskytovanou v souvislosti s těhotenstvím nebo péčí o narozené dítě. Podmínky nároku i doba poskytování této dávky jsou obdobné jako u dávky poskytované u nás v této souvislosti, a to peněžité pomoci v mateřství.

Výše dávky se určuje z denního vyměřovacího základu nebo pravděpodobného vyměřovacího základu a činí 55 % z daného základu. Poskytuje se za kalendářní dny od 1. dne nástupu na mateřskou dovolenou. Vypláčí se měsíčně.

Okruh osob, kterým může být mateřská poskytována je širší než u nás poskytované peněžité pomoci v mateřství. Dávku lze navíc poskytovat:

- otci dítěte, pokud s matkou dítěte uzavřel dohodu a matka dítěte nepobírá mateřskou nebo rodičovský příspěvek. Dohodu lze uzavřít nejdříve po uplynutí čtrnácti týdnů od vzniku nároku matky na tuto dávku
- manželce otce dítěte, pokud se stará o dítě, jehož matka zemřela
- manželku matky dítěte, pokud matka podle lékařského posudku nemůže o dítě pečovat nebo o něho nesmí pečovat z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu, který trvá nejméně jeden měsíc, a matka nepobírá mateřskou nebo rodičovský příspěvek

⁴⁹ § 54 – 56 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení

9.2. Dávky poskytované ze systému státní sociální podpory⁵⁰

a) Příspěvek při narození dítěte

Příspěvek při narození je dávkou, kterou stát přispívá ke krytí výdajů spojených se zajištěním nezbytných potřeb narozeného dítěte. Tato dávka je obdobou u nás poskytovaného porodného.

Podmínky nároku na dávku jsou:

- narození dítěte
- trvalý pobyt oprávněné osoby na území Slovenské republiky

Oprávněnou osobou je při splnění daných podmínek:

- matka, která dítě porodila
- otec dítěte, pokud matka dítěte zemřela nebo po ní bylo vyhlášeno pátrání nebo dítě mladší půl roku bylo svěřeno do výchovy otce na základě pravomocného rozhodnutí soudu
- osoba, která převzala dítě do péče nahrazující rodičovskou péčí na základě pravomocného rozhodnutí soudu nebo příslušného úřadu práce, sociálních věcí a rodiny.

Nárok na tuto dávku nevzniká například, pokud matka nebo otec dali před uplatněním nároku souhlas k osvojení nebo pokud bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péčí rodičovskou na základě pravomocného rozhodnutí soudu nebo rozhodnutí úřadu práce, sociálních věcí a rodiny.

Výše příspěvku činí 4560 Sk na každé dítě. Pokud se současně narodí dvě nebo více dětí, a dvě z nich se dožijí 28 dní, zvyšuje se tento příspěvek o jednu polovinu na každé dítě, které se dožije 28 dní. Dávka se vyplácí jednorázově.

⁵⁰ Čerpáno z www.employment.gov.sk, z internetové stránky Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR

b) Příplatek k příspěvku při narození

Příplatek k příspěvku při narození je novou dávkou státní sociální podpory, kterou stát od 1.ledna 2007 připlácí na zvýšené výdaje spojené se zabezpečením nezbytných potřeb dítěte.

Podmínky nároku na dávku jsou:

- splnění podmínek pro nárok na příspěvek při narození dítěte
- narození prvního dítěte, které se dožilo 28 dní.

Oprávněnou osobou jsou v tomto případě jen:

- matka, která dítě porodila
- otec dítěte, pokud matka dítěte zemřela nebo po ní bylo vyhlášeno pátrání nebo dítě mladší půl roku bylo svěřeno do výchovy otce na základě právoplatného rozhodnutí soudu

Výše příplatku k příspěvku činí 11 000 Sk. V případě, že se matce narodí při prvním porodu současně více dětí, které se dožijí alespoň 28 dní, vzniká nárok na příplatek k příspěvku na každé z dětí.

c) Příspěvek rodičům, kterým se narodily současně tři a více dětí nebo kterým se v průběhu dvou roků opakovaně narodily dvojčata nebo víc dětí současně

Příspěvek rodičům, kterým se narodily současně tři a více dětí nebo kterým se v průběhu dvou roků opakovaně narodily dvojčata nebo víc dětí současně je další dávkou, kterou stát přispívá na zvýšené výdaje vznikající v souvislosti s péčí o tyto děti.

Oprávněnou osobou je rodič dětí (přednostní právo má matka dětí). Nárok má také osoba, která převzala děti do své trvalé péče nahrazující péči rodičů na základě pravomocného rozhodnutí soudu.

Dávka se vyplácí jednou ročně a její výše činí:

- pro dítě do 6 let věku 2 470 Sk
- pro dítě od 6 do 15 let věku 3 050 Sk
- pro dítě ve věku 15 let 3 240 Sk

d) Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je dávkou, kterou stát přispívá rodiči na zabezpečení řádné péče o dítě.

Oprávněnou osobou je:

- rodič dítěte
- osoba, které je dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů

Podmínkou nároku je, aby rodič řádně pečoval alespoň o jedno dítě:

- do tří let jeho věku
- nebo do šesti let věku dítěte, pokud se jedná o dítě s dlouhodobým nepříznivým zdravotním stavem
- nebo do šesti let věku dítěte, které je svěřené do péče nahrazující péči rodičů, nejdéle však tři roky od pravomocného rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do této péče

Další podmínkou je trvalý nebo přechodný pobyt (týká se pouze cizinců) na území Slovenské republiky, a to jak oprávněné osoby tak i dítěte.

Výše rodičovského příspěvku činí měsíčně 4560 Sk.

e) Přídavek na dítě

Přídavek na dítě, je dávkou, kterou stát přispívá oprávněné osobě na výchovu a výživu nezaopatřeného dítěte.

Oprávněnou osobou na rozdíl od naší právní úpravy:

- rodič nezaopatřeného dítěte nebo osvojitel
- osoba, které bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů na základě pravomocného rozhodnutí soudu
- za určitých podmínek i plnoleté dítě (například pokud jeho rodiče zemřeli nebo uzavřelo manželství)

Podmínkou nároku na tuto dávku je péče oprávněné osoby o nezaopatřené dítě a opět trvalý nebo přechodný pobyt oprávněné osoby i dítěte na území Slovenské republiky.

Nezaopatřeným dítětem se rozumí dítě do skončení povinné školní docházky nejdéle do věku 25 let, pokud soustavně studuje nebo nemůže studovat nebo pracovat z důvodu úrazu nebo nemoci. Po dosažení plnoletosti je jím i dítě, které nemůže studovat nebo pracovat z důvodu dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu.

Přídavek na dítě se vyplácí měsíčně a jeho výše činí 540 Sk na každé nezaopatřené dítě bez rozdílu věku.

Výše uvedené dávky státní sociální podpory mohou být nařízením vlády k 1. září každého roku zvyšovány.

Závěr

Cílem této diplomové práce byl především rozbor platné právní úpravy dávek poskytovaných ženám v těhotenství a mateřství v České republice.

Dávky poskytované v této souvislosti prošly dlouhým vývojem. Postupně docházelo k rozšiřování osobního i věcného rozsahu hmotného zabezpečení, prodlužování podpůrčí doby a zvyšování dávek. V posledních letech dochází také ke zlepšování možností otců zapojit se do péče o narozené dítě.

V současné době jsou poskytovány ženám v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím dávky ze systému nemocenského pojištění a ze systému státní sociální podpory. Obecně lze říci, že ze systému nemocenského pojištění jsou poskytovány dávky, které mají za účel částečně nahradit ženě ztrátu příjmu z výdělečné činnosti. Jsou jimi: vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a peněžitá pomoc v mateřství. Ze systému státní sociální podpory jsou pak poskytovány dávky, které mají přispět rodičům na náklady spojené s péčí o nezaopatřené děti. Jsou jimi: porodné a rodičovský příspěvek. Z ostatních dávek sem můžeme zařadit přídavek na dítě, popřípadě i příspěvek na školní pomůcky.

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství poskytovaný ženám v souvislosti s převedením na jinou práci je dávkou, jejíž poskytování je dle mého názoru správné a zároveň i výhodné pro ženu i pro společnost. Žena má možnost dále pracovat, společnost nemusí tuto ženu zabezpečovat jinými dávkami a zároveň je chráněno zdraví její i dítěte. Bohužel je ale poskytování této dávky v současné době velmi málo využíváno. Žena je většinou v tomto případě uznána práce neschopnou a je jí poskytováno nemocenské. Tak dochází k prodloužení doby, po kterou žena ztrácí kontakt se svým zaměstnáním a zvyšují se i výdaje nemocenského pojištění.

Na tuto dávku nemá nárok osoba samostatně výdělečně činná, ačkoliv i ona může vykonávat práci, která je těhotným ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu zakázána nebo která podle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství nebo mateřství. Proto by bylo vhodné například určitou paušální částkou v závislosti na dalších faktorech podpořit i tuto skupinu žen.

Peněžítá pomoc v mateřství je dávkou, jak již bylo uvedeno, jejímž účelem je částečně nahradit ženě příjem v době, kdy z důvodu pokročilého těhotenství a po porodu během péče o narozené dítě, nemá příjem ze své výdělečné činnosti. Délku poskytování této dávky i výši dávky považuji za dostatečnou. Pouze by měla být dle mého názoru zvýšena maximální denní částka, aby se snížilo znevýhodnění žen s vyššími příjmy.

Za velmi důležitou považuji změnu podmínek nároku na peněžitou pomoc v mateřství, kdy podle nové právní úpravy⁵¹ bude mít také otec dítěte nebo manžel ženy, která dítě porodila, nárok na peněžitou pomoc v mateřství, pokud s matkou dítěte uzavře písemnou dohodu, že bude o dítě pečovat. Jedná se o významnou změnu, která umožní otcům účastnit se ve větší míře péče o dítě, a to za stejných podmínek, jaké má matka dítěte. Možnost zapojení mužů do péče o malé dítě by mělo umožnit rodinám lépe skloubit rodičovství a profesní kariéru. Navíc posiluje vztah otce a dítěte a vzájemný partnerský vztah rodičů. Podle současné právní úpravy vzniká muži nárok na tuto dávku jen ve výjimečných situacích. Otec dítěte má sice možnost pečovat o dítě od jeho narození dítěte místo matky, ale má nárok při splnění podmínek pouze na rodičovský příspěvek, který je v porovnání s peněžitou pomocí v mateřství nižší.

Porodné je dávkou, jejíž účelem je přispět na nákup věcí potřebných pro narozené dítě. Poskytování této dávky považuji za velmi vhodné, protože se jedná o dávku z hlediska rodiny významnou a potřebnou. Výše porodného je podle současné právní úpravy závislé na výši životního minima. Tak je zajištěno automatické

⁵¹ Zákon č. 261/2007 Sb., o nemocenském pojištění. Jeho účinnost byla odložena k 1. lednu 2009

zvyšování této dávky. Odstraněním tohoto automatického valorizačního mechanismu dojde zvyšováním cen k postupnému snižování vyplacené částky. Tento problém se bude týkat i dalších dávek poskytovaných ze systému státní sociální podpory.

Rodičovský příspěvek je dávkou, jejímž účelem je umožnit rodiči, aby se celodenně věnoval péči o malé dítě. Z hlediska podpory rodin s dětmi se jedná o dávku velmi významnou, protože jak bylo výzkumy potvrzeno, první roky života dítěte jsou rozhodující nejen pro jeho fyzický vývoj, ale také pro vývoj psychický a pro formování jeho charakteru. Správný rozvoj osobnosti dítěte může nejlépe zajistit dobré rodinné prostředí a péče rodičů⁵². Za velmi pozitivní změnu považují významné zvýšení poskytované částky, ke které došlo k 1. lednu 2007. Důležitá je i možnost neomezeně si při pobírání rodičovského přivydělávat. Bohužel je tato možnost především při péči o děti do 3 let věku v praxi obtížně využitelná. Problémem je především nedostatek finančně i místně dostupných služeb péče o tyto děti, nedostatečná kapacita mateřských škol i nepřizpůsobení se potřebám rodičů například ohledně otevíracích hodin, a to především v menších obcích. Další překážkou je velmi omezená možnost využívat flexibilních a zkrácených forem pracovních úvazků.

Nová právní úprava přináší systém vícerychlostní rodičovské dovolené. Cílem jejího zavedení je také vytvořit podmínky pro lepší slučitelnost rodičovské a profesní role. Bohužel bez současného výrazného zlepšení služeb péče o malé děti a změnu právní úpravy tak, aby zaměstnavatelé byli motivováni k zaměstnávání rodičů malých dětí a umožnili jim využívat práci na částečný úvazek či pružnou pracovní dobu nedojde tímto způsobem dle mého názoru k výraznějšímu zlepšení.

Poskytování přídatku na dítě je dle mého názoru vhodné, a podmínky jeho poskytování a jeho výše je dostačující.

---

⁵² Štangová, V. K právní úpravě rodičovského příspěvku. Právo a zaměstnání, 1995, č. 9

Narození dítěte znamená velkou změnu v životě rodiny, která přináší především v začátku mnoho starostí. Myslím si, že by bylo vhodné poskytovat pracovní volno s nárokem na peněžitou náhradu i otci, a tak mu umožnit po dobu několika dní, ve vymezeném období po porodu, zůstat doma a podílet se na péči o narozené dítě.

Celkově se domnívám, že právní úprava dávek poskytovaných ženám v těhotenství a mateřství v České republice je dostačující a její významná změna není nutná. Poskytování dávek ale není jediný způsob, jak zabezpečovat tyto ženy a také zlepšovat postavení rodin s malými dětmi ve společnosti. V současné době je dle mého názoru důležité snažit se především změnit postoj společnosti k rodině a účasti otců na péči o malé děti, odstranit diskriminaci matek malých dětí v zaměstnávání a umožnit rodičům lépe skloubit rodičovství a pracovní kariéru. Péče o dítě a domácnost by měla být postavena co nejvíce na úroveň výkonu v zaměstnání, aby dítě přestalo být chápáno jako překážka pracovního uplatnění rodičů⁵³. Rodina by se měla stát symbolem společenského úspěchu.

---

⁵³ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Národní koncepce rodinné politiky, 2005

Příloha č. 1

Vývoj výdajů na dávky nemocenského pojištění v letech 1994 - 2006

v mil. Kč

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	17	18	9	8	7	6	8	7	7	6	5	5	4
Peněžitá pomoc v mateřství	1 732	1 722	1 811	1 963	2 028	2 151	2 759	3 047	3 487	3 774	4 123	4 579	4 981

zdroj: ČSÚ

Příloha č. 2

Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory v letech 1994 - 2006

v mil. Kč

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Přídavek na dítě (včetně výchovného)	12 700	12 770	12 194	12 495	11 493	12 494	12 748	12 799	13 353	12 519	11 790	11 195	11 033
Rodičovský příspěvek	5 171	5 824	7 357	7 612	7 780	7 718	7 691	7 701	8 022	7 964	10 425	12 627	13 526
Porodné	434	428	484	525	563	566	581	616	791	807	832	895	1591

zdroj: ČSÚ

Příloha č. 3

Peněžité dávky nemocenského pojištění podle skupin zabezpečených osob v letech 2005 - 2006

v tis. Kč

	2005	2006
Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	4492	4 249
zaměstnancům u právnických osob	4205	408
zaměstnancům u fyzických osob	194	106
členům družstev	81	54
osobám samostatně výdělečně činným	-	-
uchazečům o zaměstnání	-	-
ostatním	12	6

Peněžité dávky v mateřství	4 578 904	4 981 486
zaměstnancům u právnických osob	3 691 438	4 106 310
zaměstnancům u fyzických osob	507 378	505 610
členům družstev	45 572	42 522
osobám samostatně výdělečně činným	57 627	67 033
uchazečům o zaměstnání	268 296	249 017
ostatním	8 593	10 994

zdroj: MPSV

Živě narozené děti podle věku matek při porodu v letech 1989 - 2005

Rok	Živě narození celkem	v tom matkám ve věku									
		-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50+	
1989	128 356	11	17 456	58 377	33 855	13 395	4 597	640	25	-	
1990	130 564	19	18 386	58 550	35 292	13 048	4 567	687	15	-	
1991	129 354	19	20 026	57 817	34 241	12 054	4 431	744	22	-	
1992	121 705	23	19 696	53 614	32 406	11 183	4 015	745	23	-	
1993	121 025	26	19 062	53 132	32 097	11 705	4 240	733	30	-	
1994	106 579	21	14 320	47 312	28 742	11 547	3 896	716	25	-	
1995	96 097	14	10 595	42 126	27 255	11 745	3 655	674	33	-	
1996	90 446	23	8 116	39 123	26 920	11 940	3 632	664	28	-	
1997	90 657	16	6 923	37 797	29 000	12 411	3 826	666	18	-	
1998	90 535	5	6 030	35 704	31 225	12 829	4 032	696	14	-	
1999	89 471	12	5 335	32 024	33 796	13 318	4 255	693	37	1	
2000	90 910	17	4 451	28 898	37 467	14 506	4 822	723	26	-	
2001	90 715	17	3 810	24 985	39 512	16 356	5 183	822	29	1	
2002	92 786	20	3 775	22 607	41 257	18 421	5 788	888	29	1	
2003	93 685	26	3 687	19 919	42 048	20 964	6 008	991	41	1	
2004	97 664	14	3 645	17 940	43 047	25 058	6 810	1 111	39	-	
2005	102 211	19	3 483	16 716	43 354	29 966	7 664	1 228	44	4	

zdroj: ČSU

Seznam použité literatury

- *Břeská, N. Burdová, E. Vránová, L.* Státní sociální podpora, Anag 2007
- *Chvátalová, I.* Mezinárodní přehled stavu a reforem nemocenského pojištění v členských státech Evropské unie a kandidátských státech (závěrečná práce), VÚPSV, Praha 2002
- *Českomoravské konfederace odborových svazů*, Průvodce zaměstnanec EU
- *Joura, L.* Zákoník práce s komentářem. 2. vydání, Praha 2007
- *Koldinská, K.* Sociální právo. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2007
- *Krebs, V. a kol.* Sociální politika, 2. vydání, ASPI 2002
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, Národní koncepce rodinné politiky, 2005
- *Potůček, M.* Křížovatky české sociální reformy. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999
- *Ryba, J. a kol.* Nad sociálním zabezpečením, Orac 1998
- *Syrovátka, T.* Česká sociální politika na prahu 21. století, Brno 2000
- *Štangová, V.* K právní podpoře rodičovského příspěvku. Právo a zaměstnání, 1996, č. 2
- *Štangová, V.* K poskytování peněžité pomoci v mateřství. Právo a zaměstnání, 1995, č. 3
- *Štangová, V.* K právní úpravě mateřské a rodičovské dovolené. Právo a zaměstnání, 2001, č. 6
- *Štangová, V.* Rodičovský příspěvek. Právo a zaměstnání, 2004, č. 11
- *Tomeš, I. Koldinská, K.* Úvodní studie k projektu. Inicie legislativních změn v systému zdravotnictví a sociální péče, ve smyslu zamezení zvyšování pobírání nemocenských dávek a dávek sociálního zabezpečení, Praha 2002
- *Tröster, P. a kol.* Právo sociálního zabezpečení. 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2005
- *Zemanová, J. Burdová, E.* Zákon o státní sociální podpoře a některé otázky jeho provádění. Právo a zaměstnání, 1995, č. 7
- *Ženíšková, M.* Nemocenské pojištění, Anag 2007

Internetové stránky:

- www.cssz.cz
- www.employment.gov.sk
- www.mpsv.cz
- www.mvcr.cz
- www.portal.gov.cz
- www.socpoist.sk
- www.ec.europa.eu/employment_social/spsi/missoc_en.htm